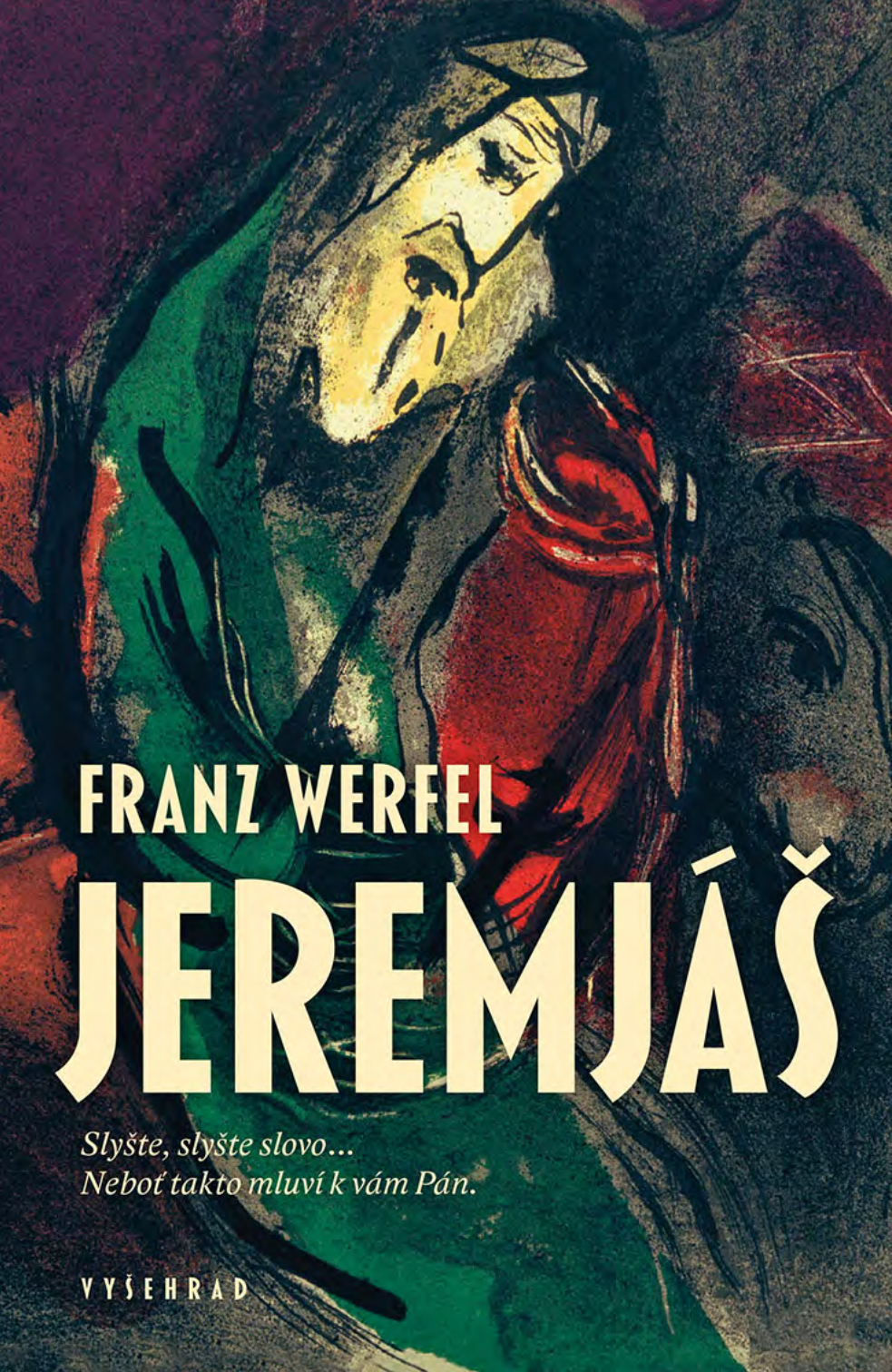

FRANZ WERFEL

JEREMJÁŠ

*Slyšte, slyšte slovo...
Neboť takto mluví k vám Pán.*

VYŠEHRAÐ

Jeremjáš

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Franz Werfel
Jeremjáš – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

FRANZ WERFEL
JEREMJÁŠ

FRANZ WERFEL

JEREMJÁŠ

SLYŠTE HLAS

VYŠEHRA D

Použité ilustrace jsou součástí cyklu
kolorovaných litografií Marka Chagalla „Bible“.

Obálka: „Jeremie“
(Jeremjáš, 1956, 35,5 × 26,7 cm)

Potah: „Souffrances de Jeremie“
(Pláč Jeremjášův, 1956, 31,9 × 24,9)

Frontispis: „Vocation de Jeremie“
(Povolání Jeremjášovo, 1956, 31,8 × 23,8 cm)

Hannover, Sprengel Museum
Foto: akg-images

Translation © Bohumil Černík c/o Dilia, 1967, 2006

ISBN tištěné verze 978-80-267-3203-7
ISBN e-knihy 978-80-267-3204-4 (1. zveřejnění, 2025) (ePDF)
ISBN e-knihy 978-80-267-3208-2 (1. zveřejnění, 2025) (epub)
ISBN e-knihy 978-80-267-3209-9 (1. zveřejnění, 2025) (mobi)

Clayton Jeeves mlčel. Bylo to napjaté a zarputilé mlčení, jímž doprovázel hovor těch druhých, hovor, jehož lehounký tón byl v protikladu k závažnosti jeho obsahu.

Seděli na terase hostince a popíjeli kávu, zamyšleně, s pohodlnou malátností časně odpolední chvíle. Terasa byla vysunuta daleko nad vodu. Ale bylo vůbec ještě možné nazývat tyto husté načernalé spousty vod bez jediného záchrvěvu vodou? Neurčitelný přírodní živel Mrtvého moře – už ne tak docela tekutina a ještě ne pevná hmota – se těžkopádně rozprostíral až tam dozadu, kde velikonoční paprsky mladého slunce poskytovaly ve svém mlžném oparu proměnlivou pastvu pro oči. Jižní dálky bolely, nedaly se zrakem uchopit. Ale pohoří na východě a na západě, která svírají to asfaltové jezero, poskytovala oku oporu. Byly to hory nebo zkamenělá mračna, zkrystalizovaná pára vřících potoků, vlévajících se do prolákliny Sodomy a Gomory? Blízké pohoří mělo do sebe ještě cosi skutečného, zdálo se vyrůstat z kořenů této země, která je tolik jiná než ostatní země. (Od tohoto tísnivého dojmu odlišné jedinečnosti se nemohl hovor těch pěti lidí odtrhnout.) Ale čím dále sahaly skalní útvary Moábu, tam, kde je už oko nemohlo zachytit, tím rychleji ztrácely svou přesvědčivou horskou podobu. Průsvitné tvrže z topazu čněly jako drahocenné věže nad východní pobřeží, přízračné útvary z tekutého skla, soli a neznámých látek, a přecházely v tmavozelené, fialkové, akvamarinově světlé tóny. A zdálo se, jako by ta pohoří neměla propůjčeny

všechny ty kouzelné barvy milostí lomu světla, nýbrž jako by byla sama ze sebe, ze své nejvnitřnější podstaty křišťálovým klenotem.

Bylo mírné teplo, tak příjemné zcestovalým Angličanům, kteří poznali už naprosto jiná podnebí než toto, které si s poněkud skleníkovým úsměvem hraje tak trochu na „tropy“. Bylo to hezké, posedět si tu na terase hodinku po obědě jakoby bez budoucnosti. Za zády společnosti se táhla pobřežní step podél Mrtvého moře se svým scvrklým bodláčím a nízkými keříky sidru, jakoby pokrytými sádrou a jiskřícími krystaly soli. Těsně za tím vyprahlým pruhem stepi začínaly jordánské pastviny, zelení kypící území při ústí posvátné říčky, přívětivá divočina plná zelení zarostlých bažin a tůní, plná rákosí a vrbového houští, stíněná lesknoucími se topoly, kolem nichž kroužila hejna ptáků. Předtím navštívili onen brod, kde prý Jan pokřtil Ježíše. Právě přijeli autobusem řečtí poutníci zahalení do svých bílých rubášů, aby se podle posvátného obyčeje ponořili do značně dravého proudu Jordánu. Ženy poklekaly na břehu a plnily s vážnými a úzkostlivými pohledy přinesené plechové nádoby nažloutlou křticí vodou. Archeolog Burton, jenž se zúčastnil vykopávek v Jerichu, mlčky ukázal na ty plechové nádoby, které vesměs měly na sobě nápis „Vacuum Oil“. Slečna Dorothy Cowellová komentovala tento protiklad dvou světů, jenž spojoval i odděloval celá tisíciletí, prudkým výbuchem smíchu.

Stále znovu vznikaly v proudu zábavy náhlé pauzy. To se potom pokaždé nad utichajícím hovorem rozprostřelo daleko slyšitelné ticho, jako se uzavírá voda nad potopeným kamenem, a toto ticho nebylo lze porovnat s žádným jiným tichem na světě. Toto místo, lemované průhlednými přízračnými pohořími, jako by bylo vyčleněno z věčného šumění vesmírného moře, aby mohlo vyčkávat hlasu, jenž je přehlušován tímto všeobecným šuměním. Dělníci z asfaltovny měli polední odpočinek. Když tu a tam dolehl z dálky nějaký hrdelní lidský zvuk, bylo to, jako by se zachvěla těžká, naslouchající plocha moře pod svou hranou lhotejností. Ovšem tam vzadu, několik milů daleko, byla krásná jerišská oáza se svými citronovými prameny, se svou horou střepů z šerého dávnověku (v níž kutal i pan Burton), se svými arabskými hliněnými chatrčemi, a bylo cítit tu sladkou, hustou vůni květů, kterou oáza vydechovala. Čas od času však vzduch podivně ztěžkl, jako by chtěl ztuhnout v jakousi želatinovou potravu, která se nedá vdechovat, ale musí se žvýkat. Jenom podle této náhlé tíže

vzduchu se dalo poznat, že člověk sedí v jedné z nejhlubších proláklín země, maje hladinu všech oceánů více než čtyři sta metrů nad hlavou.

„... střed světa...”

Těch pět osob – čtyři muži a jedna žena – odpoutalo překvapeně zraky od pohoří z drahokamů kolem Mrtvého moře a podívalo se po sobě, jako by byl tato slova nepronesl jeden z nich, nýbrž nějaký slavnostně mírný hlas vně jejich kruhu. Dorothy Cowellová ležela poněkud stranou na lehátku. Muži odstrčili židle od stolu s polo-prázdnými karafami, sklenkami a šálky. Všichni měli tmavé sluneční brýle až na Claytona Jeevese, který byl silně krátkozraký a měl na očích s dlouhými řasami obyčejná silná skla. Seděl zahalen nejen do svého zarputilého mlčení, ale i do té dobromyslné krátkozrakosti, jež ho oddalovala od ostatních a dodávala mu výraz nesmírné plachosti. Avšak ani Cartwright, ani Burton nebo major Shepston nevěnovali tomuto mlčení nějakou rušivou pozornost. Jenom pohled Dorothy Cowellové sjel čas od času po Jeevesovi. Pravděpodobně cítila jakousi zodpovědnost. To ona seznámila před několika dny toho mladého spisovatele s oněmi třemi pány a včera v hale hotelu Krále Davida dala popud k tomuto společnému výletu k Mrtvému moři. Snad si myslela, že Jeevese tímto výletem ve společnosti neobyčejných mužů „povyrazí“. Byl to vydařený den. Člověk spočíval v této sotva už pozemské krajině, jako by byl vtahován do hlubin nějakého tajuplného trychtýře. Byl to pocit, jenž nalezl svůj tápavý výraz ve slovech o středu světa. Profesor Cartwright, nejstarší v této skupince, si posunul tropickou helmu, kterou nosil kvůli své úplně holé lebce, z čela, a pronesl:

„Všude tam, kde vzniká pravé náboženství, je střed světa... Podobné pocity mívá člověk například v Benáresu...”

Odmlčel se. V jeho bezbarvých očích, hledajících vždy jen pravdu, se zračila touha uvést věci na pravou míru. Více než kdokoli jiný měl právo hovořit o těchto věcech. Po dlouholeté badatelské činnosti na různých ústavech pro studium sanskrtu se právě vracel z Indie nazpátek do Londýna.

„Mé srovnání pokulhává...” opravil se. „Všude jinde vznikla pandemonia všeho druhu, kulty a filosofie; náboženství v pravém smyslu však jenom zde v této malé zemi... A proto asi bude tato země středem světa, jak tomu Bůh chtěl...”

Major Shepston, hubený muž malé postavy, jenž seděl vedle Cartwrighta, složil svůj opálený obličej do sta vrásek.

„Jedno je rozhodně jisté,“ prohlásil rozvážně. „Ten biblický Bůh téhle zemičky zůstal světovým vítězem nad všemi ostatními bohy... V křesťanství i v islámu... Alespoň až na další...“

„Žádný strach,“ smál se Burton, „v téhle nadmíru probuzené generaci ani v třech následujících nedríme zcela určitě žádný neznámý bůh...“

Major Shepston vypadal najednou velice zaraženě, jako by se ho nepříjemně dotkly jeho vlastní vývody, k nimž ho strhlo slovo o středu světa. Po chvíli připojil jako na omluvu:

„Víte, když člověk žije v téhle zemi tak dlouho jako já...“ Shepston skutečně žil a působil v Palestině už více než deset let. Byl služebně přidělen vysokému komisaři, znal každý kout mezi Chermónem a sinajskou pouští a měl tenhle svět natolik rád, že už jej po dvakrát odmítl opustit, ačkoli šlo o povýšení. Jeho opálený vysušený obličej s malým šedivým knírkem ho dělal starším, než byl. Naproti tomu archeolog Burton vypadal mnohem mladší, než to připouštěla jeho léta. Na jeho mohutném těle seděl udivený bledý obličej, jemuž jenom množství vybledlých pih, které se podobaly jizvám po neštovicích, dodávalo zdání dospělé zvětralosti. Jeho vysoký hlas měl lehký sklon k slavnostnosti.

„Nepracuji v téhle zemi,“ doznával, „sice ještě deset let, nicméně však už více než deset měsíců. A je mně stále ještě jako první den. Když člověk vstoupí v tato prastará místa s jejich posvátně známými jmény... Je to takové neporovnatelné mrazení... Nejsem žádný nováček a zúčastnil jsem se už četných vykopávek v Řecku a v Egyptě... Země tady není tak kyprá, tak vzdávající se jako tam. Je skoupá na slovo, skoro nemá, pevně střeží svá tajemství. I ten nejmenší nález už vyvolá bušení srdce... Možná, že právě v tom je ten rozdíl. Je to rozdíl mezi Homérem a biblí...“

A Burton uzavřel dětsky zasněně:

„Anebo, chcete-li, rozdíl mezi gymnazijní dobou a dětstvím...“

„Homér a bible, gymnázium a dětství! Moc dobře vyjádřeno, vy hledači pokladů,“ souhlasně zabručel Shepston. „Jestliže chlapec z této osvětlené doby srovnává ještě bibli s dětstvím, jak se tu teprve muselo vést starším ročníkům, které pocházely z toho nejlepššího

puritánství... Měl bych pro to dobrý příklad. Ale je to příběh z války. A když jiní lidé vypravují příběhy z války, vstanu a odejdu...“

Profesor Cartwright povzbuzoval mírným hlasem. Když mluvil, úzkými rty sotva pohyboval:

„Všichni jsme přesvědčeni, že nedáte k lepšímu žádný hrdinský kousek, Shepstone...“

„Ani to vlastně není příběh,“ pohrdavě rozhodl major, „ale nic než holá skutečnost bez pointy. Ale na mě přesto udělal jistý dojem. Týká se maršála Allenbyho... Byl jsem totiž už během války zde v Palestině. Za toho velkého postupu naší armády mě přidělili jako ordonančního důstojníka ke štábu. Čtvrtá turecká armáda obsadila velmi silné pozice na rovině jezreelské v linii Megido–Affúle. Poslední noc před naším velkým útokem jsme strávili v městečku Džanin. Všichni jistě znáte to místo z jízdy do Nazaretu. Asi kolem druhé hodiny v noci mě dá maršál vzbudit a zavolá mě k sobě. Měl slabůstku, že si tu a tam se mnou rád povykládal. Přirozeně jsem se domníval, že tentokrát jde o nějaký služební úkol – úkol byl určen na pátou hodinu ráno – a tak na sebe hodím polní uniformu...“

Z lehátka zazněl hlas smějící se ženy:

„Tak přece aspoň nějaká odvážná jízda!“

„Naopak, slečno Cowellová,“ kousavě ji uklidnil Shepston. „Maršál sice seděl skloněný nad mapou, ale nebyla to velká mapa generálního štábu, na níž byly vyznačeny naše pozice, nýbrž atlas biblické Palestiny. A na velkém stole nebylo jinak nic než dva rozevřené exempláře Písma svatého. Byla to holá, ubohá místnost v jakémsi arabském domě, kde Allenby o samotě bděl. Vyzval mě, abych mu na chvíli dělal společníka, že nemůže spát, příliš mnoho myšlenek se mu honí hlavou. Napjatě jsem očekával, že uslyším něco o starostech, které mučí ducha zodpovědného vojevůdce v noci před rozhodnutím. Situace byla dosti tísnivá. Měli jsme za sebou pochod pouští, celé týdny strádání a těžké ztráty. Naše dělostřelectvo bylo znepokojivě slabé a nepřítel v posledních měsících značně posílil svoji artilerii německými a rakouskými bateriemi. Zítra bude ve hře Suezský kanál a možná i celé impérium... No, o všech těchto palčivých otázkách blížíícího se dne rozhodnutí nepřešla přes maršálovy rty jediná hláška. Naopak, svým pomalým, přísným způsobem se mnou podnikl zkoušku: Můj milý, jak často se vyskytuje Megido a rovina jezreelská

v dějinách válek z Pisma svatého? Co o tom víte? Nevěděl jsem o tom zhora nic, okamžitě jsem to také s nutnou služební zkroušeností ohlásil a dal tak tomu starému dobrákovi příležitost, po níž toužil: aby mě mohl zevrubně poučit. Pět nebo šest starozákonních bitev, nemýlím-li se, se odehrálo na téže rovině, kde jsme se měli ráno bít. Jenom o těchto biblických bitvách hovořil maršál a vůbec se nezmínil o Napoleonově vítězství na hoře Tábor, ačkoli je to přece známý strategický příklad na všech válečných školách. Zdálo se, že zvláště jedna osobnost a jeden boj ho oné pamětihodné noci výjimečně upoutal, snad právě proto, že tento boj dopadl smutně... Vy jste historik, Burtone, pomozte mi! Jak se jmenuje onen biblický král, který se svým malým vojskem napadl u Megida mocnou přesilu Egypta...?“

„Král Jóšijáš,“ řekl shovívavě archeolog, „týž, za něhož začal působit prorok Jeremjáš...“

„Ano, tak je to, král Jóšijáš!...“ Shepston už sám znetrpělivěl. „Vidíte, je to skutečně holý fakt bez jakékoli pointy. Nic, nežli že nějaký anglický velitel obrátí své myšlenky před jednou z nejdůležitějších akcí světové války nikoli k nebezpečnému zítřku, nýbrž k bibli. Možná že se chtěl těmito úvahami jenom rozptýlit, anebo za ně skryl své pravé myšlenky, které v něm dále pracovaly. Ale ještě pravděpodobnější je, že Allenby hledal v té biblické historii, jež pro něho byla slovem Božím a absolutně posvátným příběhem, alegorickou posilu a útěchu pro všechny případy...“

Burton se zasmál všemi pihami svého dětského obličej:

„Velká Británie tedy po více než třech tisíciletích vyhrála osmou nebo devátou bitvu u Megida. To je solidní tradice!...“

„Z toho Shepstonova příběhu bez pointy by se daly vyvodit ještě další závěry,“ namítl Cartwright svým mírným hlasem, aniž pohnul rty. „Oddaný znalec bible generál Allenby vykonal dobytím Palestiny velice legitimní čin, vždyť přece anglický národ odvozuje svůj mytický původ od deseti ztracených kmenů Izraele.“

Po těchto Cartwrightových slovech se zvedla Dorothy Cowellová. Byla dosud mladá, ještě ani ne třicetiletá, a navzdory svému povolání žurnalistky, jež obvykle zbavuje kouzla – znali ji moc dobře v kuloárech paláce Společnosti národů – navzdory tomuto povolání to byla mimořádně hezká osoba. Její smolné černé vlasy s úzkým šedivým pramenem byly v rozkošném protikladu k velkým modrým

očí, v nichž planul energický oheň. Tyto oči teď spočinuly na okamžik se skrytým neklidem na Claytonu Jeevesovi. Spisovatel měl tvář s krátkozrakýma očima obrácenu směrem, odkud přicházel ten hovor, jehož se neúčastnil, a horlivě naslouchal. Na jeho napjatém, zahloubaném, strnulém držení těla se nic nezměnilo. A přesto byl najednou jaksi přepadlý, jako by s námahou polykal jakési obrovské sousto zoufalství. Dorothy to zpozorovala a domnívala se, že zná příčinu toho náhlého ochabnutí. Snad se ho opět zmocnila vzpomínka na neštěstí, jež ho před několika měsíci zasáhlo. Novinářka udělala krok mezi Jeevese a Burtona, snad aby svému chráněnci pomohla, aby ho přiměla k řeči.

„Ztracené kmeny...“ opakovala Dorothy melodicky a udělala malou pauzu... „Chcete-li přesnou informaci o různých výborech osmnácti, dvanácti a pěti v Ženevě, nezklamu vás... Ale v dějinách starověku se cítím značně nejistá... Tady ten impertinentní učenec Jeeves to potvrdí...“

Oslovený ani nepozvedl oči k Dorothy. Ta poněkud kousavá veselost žurnalistčina nezahnala stíny. Ale tu vstal Burton, uchopil Dorothy za paži, odvedl ji dva kroky ku břehu a ukázal směrem k jordánským pastvinám, které se rozplývaly v měkkém třpytu:

„Pohledte! Máte ještě před očima to místo křtu, kde jsme potkali ty řecké poutníky?“

„Vidím ty strašné moderní plechovky od oleje,“ mhouřila Dorothy oči, „naplňované posvátnou vodou...“

Burtonův hlas zněl vznešeně a slavnostně:

„Nadějný symbol pro nás, kteří jsme všichni takovými strašnými moderními nádobami, a přece bychom mohli být naplněni něčím posvátným...“ Ten historický blouznivec se teď dostal do varu. Bledý obličej na obrovitém těle mu počal žhnout. Jeho ruka ukazovala směrem k Jerichu, kde před více než třiatřiceti staletími překročilo několik bezvýznamných kočovných kmenů Jordán, aby se usídlilo v zaslíbené zemi. Slečna Cowellová musela najednou vyslechnout monotematickou přednášku, která líčila pravděpodobné obsazení Palestiny oním zvláštním kočovným lidem. Ubohým, špatně ozbrojeným hordám se podařilo přemoci původní obyvatelstvo, které je v každém směru stonásobně převyšovalo, a přizpůsobit se mu. Ovšem, přinášeli s sebou něco tak nesmírného, čeho lidské dějiny nedosáhly nikdy předtím ani

potom. Jediného Boha-tvůrce, který stvořil je a kterého si vytvořili oni... Citáty ze Starého zákona a z egyptských nápisů zdobily toto líčení. Ale nežli se Burton dostal ku konci, povzdechla si Dorothy podrážděně:

„Historikové shlížejí na nás žurnalisty s opovržením. Ale já vám říkám, Burtone, kdyby našinec podal o nějaké soudobé události takovou přecpanou zprávu jako vy, neotiskly by mu ji žádné noviny...“

„Zapomínáte,“ odrazil ji Burton, „že my smíme lhát méně než vy...“

„A přitom má věda vzácnou přednost, že může lhát nekontrolovaně a bez dementi...“

Dorothy Cowellová zvítězila a měla poslední slovo. Ale s tvrdostí všech nezávislých a poněkud panovačných žen neopustila předmět hovoru:

„Tak, a teď pořád ještě nevím, proč anglosaský národ odvozuje svůj původ od ztracených kmenů...“

Profesor Cartwright zasáhl jako zprostředkovatel: „Římané odvozovali svůj původ bez dostačujících důkazů od Trójanů. Je to mýtus jako každý jiný. Ale za každým mýtem něco je...“

„Docela určitě za tím něco je,“ stěžovala si Dorothy. „Sedíme už několik hodin na břehu tohoto nádherného Mrtvého moře a pořád mluvíme o týchž věcech, jako by přitom neexistovaly naše vlastní trpké problémy... A přitom jsem ještě ani neskončila své denní dílo, Clayton Jeeves mě pozval, abych si pod jeho vedením prohlédla místo, kde stával chrám... Ale vy jste všichni jako posedlí touhle Svatou zemí...“

„Skutečně! Dorothy má pravdu,“ řekl archeolog a posadil se na židli. „Často je to úplně dějà vu...“

Najednou zazněl nějaký ostrý zvuk. Všichni se ohlédli po tomto hluku, který způsobil mlčenlivý posluchač Jeeves vyklepáváním dýmky. Spisovatel odpověděl na tázavý pohled Dorothy nepatrným pousmáním, jež mělo asi znamenat: Jen žádnou účast. To nic není!... Čelo se mu vlhce lesklo. Černé vlasy, které mu rostly takovým zvláštním trojúhelníkem hluboko do čela, byly v nepořádku. Jeeves měl na sobě na rozdíl od ostatních pánů, oblečených ve světlých šatech, tmavomodrý oblek a na levé paži měl smuteční pásku, která se mu svezla přes loket, což vypadalo nešikovně, ale přitom i dojemně. Ta nenadálá pozornost, kterou vzbudil, jako by jeho stísněnost ještě zvětšovala. Poněkud sklonil hlavu. Jeho obočí tvořilo přímou linku.

„Tady padl výraz *déjà vu*...“

Těmito slovy ukončil profesor Cartwright krátké ticho. Konečně si sundal tropickou helmu, která mu už dlouho vadila, a položil si ji na kolena bílých kalhot. Teď bylo vidět, že jeho lebka je skutečně dokonale holá, od temene až po šíji. Jeho obočí, patrně jenom jako holé vypoukliny, nahrazovaly dvě jemné čáry líčidlem. Podobal se jistým vyobrazením egyptských kněží.

„Milý Burtone,“ pokračoval Cartwright s nepatrným pohybem rtů, „mluvil jste o tom záhadném a krátce trvajícím pocitu, který nás tu a tam přepadá, když se domníváme, že jsme už jednou prožili určitý okamžik, určitou situaci, kterou právě prožíváme. Na okamžik je zrušen čas, posloupnost světa je přerušena. A v tom je právě ten zmatek, ba úděsnost tohoto zážitku, to, co nazýváme tím nesympatickým označením *déjà vu*. Existuje pro to řada takzvaných psychologických vysvětlení. Ale mně se dostalo vyznamenání, že jsem směl právě o tomto jevu hovořit s jedním velice moudrým mužem z Východu... Setkal jste se v životě snad už někdy se slovem *akáša*?“

Burton si posunul sluneční brýle do čela a odmítavě přivřel oči:

„Akáša? To silně zavání theosofií...“

„Velmi správně, pane Burtone, theosofové se s obzvláštní zálibou obražejí k védám. A *akáša* je sotva přeložitelný výraz z véd. Můj velice moudrý přítel jej v oné pro mě nezapomenutelné rozmluvě definoval jako jakousi mentální látku, jako výron *praemanace*, bezprostředně proudící z tvůrčího božství, podle zákona světa klesající do stále hustších skupenství, od světelného paprsku třeba přes atomy vodíku až k pevným tělesům. Podle tohoto podání jde o jakousi nadsmyslnou materii, která je o nespočetné věky dřívější, starší a Bohu bližší než světlo. Můj přítel, jenž má ostatně i nejdokonalejší vědecké vzdělání, používal označení éter obrazů a éter jevů...“

Cartwright se zarazil. Všichni viseli očima na té kulaté holé hlavě s namalovaným obočím. Nezúčastněný, bezmála matematický klid, s nímž hovořil, očarovával. Jenom Clayton Jeeves odvrátil ztrápeně tvář, poprvé za tohoto hovoru. Snad mu chtěl Cartwright za jeho zjevný odpor udělit důtku, když prohlásil:

„Hned bude jasné, kam mířím...“

„Éter obrazů...“ opakoval skoro se zaúpěním major Shepston. Jako by mu to slovo bylo obtížné a vyvolávalo v něm neklid.

„Všechna tato jména,“ přiznával Cartwright, „jsou jenom špatnými opisy, jimiž se má to nepředstavitelné změnit v jakousi představu. Dovedeme si například docela dobře představit, že světelný paprsek na své rychlé dráze od hvězdy k hvězdě zvěční do určitého stupně ony obrazy a události, které s sebou nese, nebo je zbaví času... Ale akášu, tuto nadmyslovou látku, si představit nedovedeme, neboť akáša je cosi před světlem, je to prasevětlo. Podle učení mého přítele obsahuje akáša v každé částici všechny jevy a události v kosmu nepochopitelným způsobem současně a všeprostorově. Rozhodneme-li se pro pokulhávající přirovnání, mohli bychom mluvit o jakémsi tajuplném filmovém archívu, dokonalé fotomontáži, všeobsažné kronice, kosmickém protokolu a věčné zpřítomňující vzpomínce světového ducha. Jelikož akáša proniká všechno ještě daleko víc nežli světlo, proniká tedy i nás. I naše osobní paměť existuje pouze silou akáši. Bez akáši by nebylo žádného sklonu k dějepiscectví. To, co nazýváme dějá vu, milý Burtone, vysvětluje můj přítel z východu jakýmsi náhlým zhuštěním tohoto prasevětla akáša, které marně chce v našem duchu proniknout k vědomí...“

„Napadá mi jedna kniha,“ řekla Dorothy Cowellová s přivřenými očima, „jmenuje se „An Adventure“...“

Chvilku čekala. Když nikdo, jak se zdálo, tuto knihu neznal, odvážila se dále:

„Autory jsou dvě Angličanky. Jistá Anne Moberleyová; jméno té druhé jsem zapomněla. Představuji si dvě staré dámy přísného původu, střízlivého úsudku, energické, povznesené nad každé podezření z hysterie a mystického blouznění. Podle toho také vypravují suchým, dokumentárním stylem, jak jednou nic netušící podnikly procházku Versailleským parkem a náhle narazily na skupinu dvorských pastýřů a pastýřek... Ta historka se myslím odehrává jednoho jarního dne roku 1905... Dvorská společnost v rokokových pastýřských oděvech je nanejvýš reálná, chová se ne jako nějaké přízraky, nýbrž rozmlouvá a žertuje s bezstarostnou živostí. Nic neukazuje na nějaký přelud, ačkoli to přece přelud je, jenomže důkladně poučený. Obě ctihodné dámy vidí každý knoflík, každou sponu, každou přezku v banálním denním světle, rozeznávají obličej, popisují tvar a polohu jistých staveb, které už dávno zmizely, například slavný selský statek Marie Antoinetty. Jejich údaje jsou přezkoumávány

odborníky. Všechno souhlasí na chlup... A je zvláštní, že se při příští návštěvě Angličanek v zámeckém parku toto podivuhodné dobrodružství opakuje znovu... Kniha vzbudila pozornost... Nevím, pane Cartwrighte, jestli se sem tahle přímo strašidelná historka hodí...“

„Druhá autorka té knihy se jmenuje Eleanor Jourdainová,“ vysvětloval mírně profesor Cartwright. „Děkuji vám, slečno Cowellová, vaše strašidelná historka se sem hodí výborně... Existují místa, která jsou prosycena dějinami, to jsou středy světa. Tam se shromažďuje akáša, ten tajemný praobraz kroniky. Tam proniká minulost přítomnost a ztotožňuje se s ní a číhá na vzkříšení. Možná, že tím vysvětlují i naše dnešní hovory u Mrtvého moře. Neboť nikde neproniká minulost přítomnost tak hluboce jako zde...“

Major Shepston si zasmušile podepřel oběma rukama opálený, vysušený obličej:

„Proto je tenhle svět tak plný mrtvých... To pomýšlení, že by se člověk zneužitím oné kroniky mohl jednou stát systematickým zaklínacem mrtvých... Strašné... Strašné...“

„Podívejte se, prosím vás, podívejte se támhle...“

To hlasité zvolání pocházelo od Burtona, jenž vyskočil, otočil se kolem své osy a napřaženou paží ukazoval do krajiny. Svět se s postupujícím sluncem skutečně působivě změnil. Pohoří kolem Mrtvého moře pohasla. Z dálky už nejiskřily bašty a věže z drahokamů, ale břidličnaté stíny zrcadlily svou nepojmenovatelnou záдумčivost ve vodách božského trestu. Avšak všechno světlo se soustředilo nad jedním holým, rozpukaným skalním kuzelem, který se zvedal na severozápadní straně jerišké oázy. Slunce stálo právě nad vrcholkem a začarovávalo tu skalní hmotu v nadpřirozený závojovitý přelud z něžně nadechnuté šedi s nafialovělým rásněním. Skutečně to vypadalo, jako by nějaký tajuplný éter, něco jako akáša, pronikalo kamenem a zbavovalo jej skutečnosti.

„Tak se podívejte na horu Karantána,“ hovořil pomalu Burton. „Horu pokušení, kde se Kristus čtyřicet dní postil, nežli k němu přistoupil Satan, aby ho pokoušel...“

Všichni se dívali a mlčeli. Snad se báli, že by teď někdo řekl něco, co by zacházelo příliš daleko. Ale místo toho zazněl hlas, jenž stěží dokázal zvládnout netrpělivou drsnost:

„Myslím, že musíme rychle vyrazit, chceme-li ještě včas být v Jeruzalémě, Dorothy...“

Clayton Jeeves konečně promluvil. Najednou měli i všichni ostatní naspěch. Major Shepston zavolal číšníka. Potom šli přes pobřežní step Mrtvého moře, lesknoucí se solí, k čekajícímu vozu. Dorothy Cowellová a Clayton Jeeves zůstali několik kroků pozadu.

„Co to jenom dnes s vámi bylo?“ pátrala žena.

„Nic,“ řekl Jeeves.

„To vás tak rozrušil náš rozhovor?“

„Ano,“ řekl Jeeves.

Pozorně se na něho ze strany zadívala:

„S vámi to je těžké...“

2]

JÍZDA DO JERUZALÉMA

Major Shepston vlastnil prostorný vůz. Protože po zranění z války zůstala jeho pravá paže slabá, nemohl sám řídit. Clayton Jeeves projevil už při ranní jízdě přání, aby mohl sedět vpředu u řidiče. I nyní, aniž se zeptal, si vybral totéž místo. Dorothy Cowellová, Cartwright, Burton a major mohli tedy klidně vybrat toho, jenž byl od nich oddělen skleněnou přepážkou, za předmět svého hovoru, aniž by je byl slyšel. Ale kdo ví, zda by je byl Jeeves slyšel, i kdyby byl seděl mezi nimi. Jeho trýzněná duše byla ztracena v zmateném rozhovoru sama se sebou. Ti tři pánové nevěděli o Claytonu Jeevesovi takřka nic. Poznali ho vlastně před několika dny prostřednictvím Dorothy Cowellové, která se ho, zdá se, mateřsky ujala. Ostatně včera jí uklouzla uctivá poznámka, že vidí v Jeevesovi nejenom velmi nadaného spisovatele, nýbrž přímo básníka, i když se tento úsudek může opírat jenom o zcela spoře zveřejňované dílo. Profesor Cartwright a major Shepston okamžitě jako na obranu přiznali, že nemají nejmenší smysl pro krásná umění. Burton sice s oblibou četl básně, ale jakožto vášnivý milovník starověku a estét se spokojoval s verši od Pindara po Swinburna a byl by považoval za ponižující být zběhlý v nové nebo dokonce v nejnovější literatuře. Avšak nebylo to spisovatelské nadání, co vzbudilo zájem těch mužů o Clayтона Jeevese. Jeho z nitra zastíněná tvář, to dnešní nemožné mlčení, to, jak tu zahloubaně seděl,

a tím se nikoli nepřátelsky, ale přece ostře distancoval, krátce to znepokojivé celkové působení jeho osoby je teď nutilo, aby vystoupili z přísné rezervovanosti své výchovy a zcela proti zásadám dobrého chování a zvyku kladli Dorothy Cowellové otázky, které se týkaly tohoto cizince. Samozřejmě, že to byl Burton, jenž vzal na sebe roli zvědavce místo obou starších mužů. A tak se o osobě Jeevesově rozvinul zcela zvláštní kvintet, v němž on sám měl vedoucí hlas, i když jen ve formě vnitřního monologu. Motor, který musel zmáhat velká stoupání, k tomu vyl nařikavý cantus firmus. A tragická prázdnota judské pouště s jejím rudě a hnědě tónovaným kamenným vrásněním, skalními rýhami, hranami a rozsedinami, jakési vnější zobrazení vnitřní rozervanosti, táhla kolem jako neobyčejný doprovod.

Reprodukce nějaké samomluvy zůstává vždy spojena s určitou nepravdivostí. Člověk se neoslovuje ani jako „já“, ani jako „ty“. Nositelem vnitřního života není ani myšlenka, ani slovo, ačkoli i tyto dvě složky na vnitřním životě spolupůsobí. Ještě dlouho předtím, nežli duše přetvoří svá napětí v řeč, musí se protrpět nesmírným úprkem obrazů. A ani ty obrazy nejsou ještě zdaleka poslední vrstvou myslící niternosti. Skutečně by se mohlo věřit v jakousi mentální látku, podobnou Cartwrightově akáše, v jakési jemné základní pletivo, na němž se vyvíjejí obrazy a představy duševního života. Ale Cartwright a ostatní uvnitř vozu teď už nemysleli na akášu, ani na onen rozhovor, vyvolaný pohledem na krajinu, která jako by ležela na hranici mezi tu a tam. S duchovní přizpůsobivostí světa znalých lidí setřásli se sebe metafyziku a seděli tu s chladným rozumem. Jenom Jeeves se ještě nemohl zbavit účinku, jaký v něm vyvolaly ty hovory u Mrtvého moře, kterých se odmítl účastnit. Nehybně seděl vedle řidiče a díval se přímo před sebe do krajiny, do judské pouště.

Jsem nemocen – touto úvahou se začalo odvíjet to uvědomování sama sebe –, vždycky jsem byl nemocen, ale druhu té nemoci rozumím teprve od včerejška, od té návštěvy u nervového specialisty v Jeruzalémě... Ostatně kdybych byl hypochondr nebo třeba jen obyčejný nemocný, nebyl bych se jako třiatřicetiletý člověk včera poprvé svěřil se svými stavy lékaři... Se svou matkou jsem o tom nikdy nehovořil... A Leonore jsem to naznačil teprve krátce před její smrtí... (To je zvláštní, když jsme se zasnoubili, dal jsem jí jméno Leonora, a ona teď přede mnou, zdá se, jako mrtvá uhýbá pod svým starým jménem

Mildred...) Ona byla jediný člověk, který by býval se mnou nesl toto břemeno, ačkoli tenkrát nebrala mé opatrné narážky příliš vážně... Jistě, souchotiny by byly například horší brázdě... A přece cítím, jak se den ode dne měním stále beznadějněji v uhel, jak se odcizují sám sobě a všem ostatním... Už nikdy víc nedokážu napsat jedinou řádku, protože vědomí té nemoci mě okrádá o účast na životě... Zdá se mi směšné všechno, co dojíámé mé současníky, jejich chytře psané knihy mě nudí, jsem jim vzdálen na hony... Je toto snad už duchovní smrt?... Jak odporně jsem se to choval dnes u Mrtvého moře... Ti lidé přece nemohli tušit, že se tou zatracenou zmínkou o déjà vu dotkli mé rány... Nemohli vědět, že mi takové řeči nahánějí strach a že mě roztrpčují... přece jenom jsem měl tomu lékaři povědět, že ta celá hodina trávící deprese, která mě trápí vždy před záchvatem, pokaždé souvisí s pocitem „to už jsem prožil“ a s příšernou námahou vypátrat, co to vlastně je, co už jsem jednou prožil... A dnes je opět čtvrtek...

Poslední čtyři čtvrtky za sebou to přišlo, vždycky k večeru... Dnes se to nesmí znovu přihodit, proto jsem si domluvil s Dorothy, že jí ukážu místo, kde stával chrám, protože ve společnosti se mi to dosud nestalo... Pozor! Proč jsem si tím tak jist... Vůbec si tím přece nejsem jist... Od Leonořiny smrti, čím víc se ona ode mně vzdaluje, tím to bylo horší a horší, týden po týdnu... Ta tři léta, která jsme spolu prožili, jsem toho byl úplně zbaven; kdybych ji to byl nenaznačil, nebyla by nic věděla... Leonora byla má spása, a před svou spásou se člověk nestydí... Že se za to tak stydím, je moc zlé... Copak nejsem duchovně dost ješitný, abych se neutěšoval tím, že to je ušlechtilá nemoc...? Ve starověku se dokonce jmenovala svatá nemoc. Největší lidé jí trpěli, proroci, apoštol Pavel, Dostojevskij... Dokonce z této nemoci čerpali svou největší sílu... Já z ní mám jenom vyčerpání a ochromení. Ale možná, že to souvisí také s touhle duchovně vrťkavou dobou, která se jako zuřivý buldok zakousne do takzvané reality a potřebuje docela jiné zdraví a jiné nemoci, než je ta moje... Ostatně lékař nepoužil výrazu „epilepsie“, jenom jej naznačil... Tehdy i on se za toto slovo styděl... Pravda, ještě jsem se nikdy nezhroutil na ulici v bezvědomí, nemám pěnu u úst, nezatínám pěsti... Spíš než skutečná mdloba nazývá to ten doktor hluboká „absence“ vyvolaná odkrvením mozku... Hezké slovo, „absence“... Možná, že by vulgární mdloba byla snesitelnější než tahle absence, tahle nepochopitelná

prázdnota, to, jak člověk úplně přichází o svoje já, což je strašnější než úplně zničení... Ne, ne, to je příšerná myšlenka, nedej Bože, jen to ne, jen žádné mdloby, jenom dnes nepadnout před Dorothy... Už jenom ten strach z toho to přibližuje, a já od toho nemohu odvrátit myšlenky... Jak to jenom bylo tenkrát, když to na mě v šesti letech přišlo poprvé...? Matka se mnou jela do jedné malých přímořských lázní. Pohled na moře to vyvolal, ta nesmírná, až do samého středu nebe navršená Boží zeď... Tenkrát jsem byl dlouze bez sebe... Velice nervózní dítě, řekla majitelka penzionu, kde mě matka, celá zoufalá, uložila do postele... Ale pamatuji se docela jasně, že to nebyl jenom pohled, co mě rdousilo, ale zároveň i otázky: Proč zůstává ten netvor, ten mocný Bůh ve svých mezích, proč se zarazí před nějakým směšným pruhem písku, proč nevyrazí vpřed a neuchopí mou matku a mne...? Můj malý duch postřehl v té ponuré zdi Severního moře Boha a málem zahynul. Tím začala moje nemoc...

A teď po celé věčnosti jsem ten strašlivý pocit moře, který mě zachvátil tenkrát v době mého raného dětství, opět našel v bibli, v knize Jeremjášově... Jsou to verše nesmírné krásy... Přeríkám si je teď potichu pro sebe, snad mi pomohou...

„... Jenž jsem moři položil písek za břeh, před nímž musím po všechny časy zůstat, přes nějž nesmím kráčet; a ačkoli se vzdouvá, přece ničeho nezmůže; a ačkoli vlny jeho běsní, přece jej nesmí překročit...“

Jeeves si odkašlal, protože šofér po něm už podruhé střelil pohledem. Potom odvrátil hlavu, aby skryl vlhké oči. Vůz supěl a šplhal vzhůru po zvláště příkrém úseku silnice.

„Jakže, on se nejmenuje Jeeves?“ ptal se major Shepston, jenž dobře nerozuměl tomu, co Dorothy říkala. Ta se svěřovala hlasem velice tlumeným, jako by ji mohlo být vpředu slyšet i skrze neproniknutelné sklo:

„Ne, tak to není. Ovšemže se jmenuje Jeeves... Clayton Jeeves, druhý manžel jeho matky ho adoptoval, když chlapičky byly tři roky. Nikdy nenosil jiné jméno. A přece jeho otcem nebyl pan Jeeves, ale jakýsi pan Paderborner...“

„Hned jsem si myslel, že přes své jméno není plnokrevný Angličan,“ prohlásil Shepston a opřel se dozadu, jako by tím byla odstraněna jedna znepokojivá nesnáz.

Ale Dorothy Cowellová pokládala za nutné poněkud se ohradit: „Neprozrazuji vám to, abych vypravovala klepy. Jeeves sám o tom mluví zcela otevřeně...“

„Takové věci se stávají,“ mínil dobromyslně Burton.

„Zdá se vám, že vypadá orientálně,“ vyzvídala Dorothy, načež pánové souhlasně usoudili:

„Ne zrovna orientálně... Ale cize...“

Dorothy Cowellová přiznávala s lehkým důrazem:

„Mně se zdá, že vypadá jako nějaká postava z evangelické doby... Jako nějaký učedník v pozadí nějakého italského obrazu... Musel by si ovšem nechat narůst bradku...“

„A vy, slečno Cowellová,“ zjišťoval nezúčastněně a aniž pohnul rty profesor Cartwright, jenž seděl vedle Dorothy, „vy asi budete znát pana Jeevese už delší dobu, že...“

„Děle, nežli připustím... Oba jsme byli ještě děti, často jsme se vídali na ulici, protože naše rodiny bydlely v sousedství... Ale doopravdy jsem Jeevese poznala mnohem později. V Paříži, těsně před tím, nežli se oženil... Máme přece příbuzné povolání, což on ovšem rozhořčeně popírá.“

Vůz se s trhnutím zastavil. Jako nesmírná černomodrá gilotina spadlo nebe ostrým horizontu do stoupající náhorní pouště kolem. Najednou bylo slyšet hlasy, hrdelní zpěv poutníků. Bylo to arabské procesí putující v pestrém nepořádku k Nebi Músá, aby se tam poklonilo legendárnímu hrobu Mojžíšovu. Tam, kde silnice dosahovala vrcholu, odbočovala cesta stranou k oné posvátné vyvýšenině, kam se hrnul ten putující houf, jehož zpěv se nepodobal žádnému zbožnému chóru, ale pustému spílání Alláhovi. Z toho vlnění bílých, žlutých, hnědých burnusů, z toho podrážděného tance fezů a barevných turbanů čněl vysoko statný bělouš se zlatem protkávanou čabrákou, na němž se kymácela neforemná postava nějakého muslimského ulema v zeleném hedvábném plášti. Po stranách toho kolosálního jezdce, zahaleného v tmavé zeleni, nesli derviši světle zelené prapory. Major Shepston, starý znalec země, vysvětloval se smíchem, že muslimové dobře vědí, že Mojžíš nemá žádný pozemský hrob. Avšak Alláh se postaral o „pohodlí pravověrných“ a přemístil tělesnou schránku svého prvního proroka na horu Nebi Músá, aby ji tam mohli praví vyznavači v době pesachu každodenně uctívat.

Divoký přízrak barev a hlasů rychle pohltila žíznivá šed' judské pouště. Skutečně, tahle krajina měla v každém smyslu vyzáblou, jakýmsi nepochopitelným duchem vysátou tvář. Motor si teď začal ulehčeně zpívat a vůz se snášel dolů po svahu jako na houpačce. Vpravo a vlevo čnely z té hromady trosek všeobecného zoufalství zubaté balvany podobné zříceninám věží. Profesor Cartwright mírně prohlásil:

„Jenom tady a nikde jinde na světě mohla být pochopena myšlenka hříchu...“

Jeeves pořád ještě seděl nehnutě jako na začátku jízdy. Nedíval se vpravo ani vlevo, nebral na vědomí nic kolem sebe, zdálo se, že nic nepozoruje, tak jako domorodec, jehož zraky neočekávají žádné překvapení. To, co se v něm dělo a co je obhrouble nazýváno samomluvou, nebylo přerušeno ani arabským procesím, ani zastavením vozu, ani živými hlasy těch, kdo seděli uvnitř vozu:

Teď jsem tedy v téhle zemi – tak to v něm pracovalo – a přece jsem nikdy nepomyslel na to, že bych sem někdy šel... Bláznivý osud!... Ne, osud vůbec není bláznivý, jenom my jsme blázniví a tupí a slepí... I kdybych stokrát oklamal sám sebe, přece jen pevně věřím v smysl a důslednost... Snad i kvůli této víře už nemohu pracovat. Ta mě odlišuje od těch druhých. Všechno, co se dnes píše, spočívá na opaku, na přesvědčení o nesmyslnosti a nesouvislosti, a proto na šílených asociacích... Ti druzí jsou proto volní, já volný nejsem... Docela hluboko ve mně pořád ještě přebývá ten starý kauzální Bůh, Bůh příčiny a následku... Je tu doma... Kdo ví, možná že mě sem přilákal... Pročpak měla Leonora najednou to chorobné přání cestovat? Ona, na níž si jinak člověk musel přímo vyžebrať, aby přijala i ten nejmenší dárek, proč měla právě toto nákladné přání cestovat do Egypta? Myslím, že kdybych to nemohla mít, onemocněla bych, řekla doslova... A já, který jinak tak rád cestuji, proč jsem měl tenkrát takové zlé tušení a proč jsem ustavičně cítil takové vnitřní varování? Proč jsem toto varování potlačil a nezmohl se na odpor? A když Leonora tvrdohlavě trvala na tom malém bytě v arabském domě u vody, proč jsem tenkrát prostě neřekl ne? Peníze by nám byly stačily i na lepší bydlení a všichni známi nás varovali před epidemií, která tam stále číhá. Proč jsem Leonoru nepřemluvil, aby přijala pozvání k cestě po Nilu, vždyť jsem naprosto přesně věděl, že to byla nabídka záchrany před něčím

hrozným... Proč, proč, proč?... Všechna tato proč tvoří nepřerušovaný řetězec příčin, v nichž tkví úmysl a řízení... Bylo to úmyslem tohoto řízení přivést mě, mě, Clayтона Jeevese, toho nicku Jeevese, který ani Jeevesem není, přivést ho oklikou přes manželství a smrt do Jeruzaléma? Protože náhoda to nebyla, že mě Dorothy Cowellová tři týdny po Leonorině smrti vytrhla z té letargie a trvala na tom, abych šel do Svaté země... A proč mě ta vůle povolala do Svaté země?... Protože sem patřím původem?... Copak nejsem právě tak a ještě víc křesťan a Angličan a světoobčan?... Ovšem! Můj otec byl žid Paderborner. Vůbec se na něho nepamatuji. Odešel ze světa velice tiše, jako by chtěl k mému prospěchu smazat své stopy. A přece to musel být muž tradice dbalý, protože neušetřil matku toho, že na mně bylo provedeno znamení smlouvy. Patřím tedy k tomu svazku, a ačkoli jsem svého otce neznal, přece jen je ve mně, a jeho otcové a praotcové jsou ve mně až k tomu prvnímu a poslednímu otcovi... A tento první a poslední otec, Bůh mých otců to je, kdo způsobuje rozpor mezi mnou a všemi ostatními a kdo mi přisuzuje úděl, z něhož není vysvobození... Abych si ho zavázal, ležím už celé týdny ve studiu bible, já, který jsem byl docela jinak vychováván, tak si to aspoň vysvětluji. Neuvěřitelné, jak to Písmo do mě proudí, jako by usilovalo o mě stejně jako já o ně. To už není četba, to je návrat, upamatování, protože bez jakékoli námahy a úmyslu si dokážu podržet v paměti stovky veršů... Den ze dne chápu tak mnohé věci hlouběji než moji bratři, kteří se s takovou žhavou vůlí opět zmocňují této země, pravděpodobně vůbec směřjí chápat. Ale já to chápu právě pro tu rozpolcenost nebo dvojedinost ve mně, která mě činí jasnozřivým... Pro nás neexistuje uzdravení, pozemské uspořádání a uspokojení, pokud On chce, abychom ve vztahu ke každé lidské pospolitosti byli věčně jiní... Se skutečně božskou precizností je i pro mě vyloučena jakákoli možnost úniku. Možná, že s touto bezvýchodností souvisí i moje nemoc, která začala tím, že jsem jako nevědomé dítě zahlédl Boha po našem způsobu v celé jeho neviditelnosti... Co mi však pomůže toto poznání? Dnes je čtvrtek, za tři hodiny tu bude večer, potom se naplní můj čas... Nic mě nezachrání, tentokrát snad s pěnou u úst se zhroutím vedle nic netušící Dorothy... Už teď pomalu umírám hnusem a studem... Mám se omluvit a pod nějakou záminkou odejít domů?... Stud je strašný, a být sám je strašné neméně... Přijde to, nevyhnutelně, tuším to... Lékař nazýval tuto předtuchu

„aurou“. Celé hodiny už žiju v této auře, která je stále silnější... Jak ta poušť najednou zrudla... Neprožil jsem to už jednou?... Musím se soustředit na myšlenky, které jsou silnější než aura, na obrazy, před nimiž zmizí mé vlastní já, musím se soustředit na obraz ze všech nejhorší... Jak tam ležela a ještě dýchala...“

Vůz se vyšplhal po novém, nanejvýš příkrém stoupání podél závratné propasti, na jejíž východní straně jsou nepřístupné kamenné koše řeckého trestního kláštera. Teď sjížděli do úplně změněného světla. Rýhy a hrany vápencových skal, šed slínu, hradbovité, zubaté obrysy dřívějších útvarů v poušti, které ještě do sebe měly cosi z vážnosti zoufalství, to všechno teď ustoupilo naprosté beztvarosti a rozpadu. Před nimi se otvírala nepřehledná planina pokrytá hroudami a zvětralými úlomky skal, mající pouze jedinou, monotónní barvu, barvu zaschlé krve. Tady přešlo to vážné zoufalství lidské pouště a ta důstojnost, jež tkví dokonce i ve hříchu, v nejzazší zhroucení, v jednotvárné peklo duší, které se samy vzdaly. Člověk by byl mohl při pohledu na tyto hnědočervené úlomky, které vyplňovaly všechno kolem, myslet na obrovský hřbitov země, posetý lebkami a kostmi v den posledního soudu. Stranou od silnice, na dně jedné trhliny, plné rezavého kamení, dřepěla ubožácká rodina kočovných beduinů. Čtyři černé, nehybné lidské skvrny, dvě velké, dvě malé, nízký stan a zkamenělý osel odrážely se od zvlněné půdy barvy zaschlé krve jako poslední stopy života, jako trapný zbytek lidstva před jeho koncem. Major Shepston poznamenal o tomto místě:

„Adumín, Krvavá stezka! Červená barva pochází jenom od kyslíčnicku železa, ale ten je ostatně obsažen i v krvi...“

Burton, který toto poučení nevzal na vědomí, se obrátil na slečnu Cowellovou:

„A ta jeho smuteční páska?“

„Ještě jsem se o tom nezmínila?“ podivila se Dorothy. „Skutečná tragédie... Jeevesova žena zemřela o Vánocích v Káhiře... Ve třiatřiceti letech, myslím, že na polyneuritis... Byla jen deset dní nemocná a úplně ochrnutá...“

Pánové mlčeli na znamení své lhostejné účasti, což však Dorothy neodradilo, aby pokračovala:

„Ošetřoval ji, jako zřídka dokáže ošetřovat muž ženu... Úplný div u téhle egocentrické povahy... Když ubohá žena onemocní, považuje

to manžel obyčejně za opovážlivou urážku vlastní důležitosti... Přitom Mildred nebyla rozhodně nějaká nadprůměrná bytost, i když byla půvabná... Ostatně měla svůj humor... Patetický muž a žena plná humoru, to jde dobře dohromady, nemyslíte?... Bylo to málem jediné šťastné manželství, které jsem znala... Snad právě proto musela ubohá Mildred umřít, zdá se, že taková manželství ani nesmějí existovat...“

„Muži, kteří milují nejžhavěji, se nejrychleji utěší,“ prohlašoval major Shepston, jenž byl zatvrzelý starý mládenec a po této stránce nashromáždil pouze bezvýznamné a laciné zkušenosti. Zdálo se, že jeho výrok Dorothy docela vážně roztrpčil:

„Pokud se Jeeves týká, tak se zatraceně mýlíte... Nepřála bych žádné, aby se stala jeho druhou ženou... Ten muž má v sobě strašnou sílu smutku...“

Zmlkla a zadívala se zezadu na spisovatele, jenž potvrzoval její slova, tolik utrpení vyjadřovala jeho nahrbená záda.

Clayton Jeeves měl hlavu skloněnou a úzká ramena vysunuta dopředu. Strach z hrozícího záchvatu v něm vyvolal ony nezajizvené obrazy, které byly silnější než všechno, silnější dokonce než nemoc, než ony nejbolestnější okamžiky jeho života, které číhaly neustále za jakýmsi průsvitným závojem, připraveny vyrazit. Jeho vnitřní monolog už nebyl určován útržky slov a myšlenek, nýbrž výhradně ostrým denním světlem těchto obrazů. Viděl bílý pokojík v nemocnici diakonistek. Podobal se spíše místnosti v nějakém levném hodinovém hotelu než nemocničnímu pokoji moderního stylu. Před jediným oknem visely šedé záclony, proč, bylo nepochopitelné. Kolem těchto záclon bzučely celé roje odporných masařek. Jeeves musel neustále odhánět bílým koňským ohonem ty mouchy od Leonořina polštáře. Nemohla se vůbec pohnout. Ve své takřka nadpozemské dobrotě dělal nejdětinštější vtipy na všechno, pokud v ní ještě vůbec byl hlas a vědomí: na lékaře, na ošetřovatelky, na nábytek, tapety, záclony, a nejvíc na svou vlastní bezmocnost. Kromě hodin, které prosténala v hrozných bolestech, svěřila se pouze dvakrát Claytonovi. První noc po svém onemocnění, když žadonila s uštváním pohledem: „Nenech mě umřít.“ A v den smrti, kdy po transfúzi k němu vydechla: „Nech mě umřít!“ To byla poslední krátká souvislá věta v jejím životě. Později bylo okno toho strašného pokoje otevřené. Navěky teď bude otevřené. Navěky bude

ten temně modrý smělý den egyptského předjaří naplňovat toto okno obrazy svých palem, rododendronů a zlatých keřů, po Nilu plujících bárek, které lze spatřit tam v dálce, a tisíce krahujci Ptahovými, kteří se s rozpjatými křídly nehnute vznášejí mezi nebem a zemí. Ach, že tento navěky strnulý den musel být tak krásný, že ho nezakryl, nenařušil, nesmazal žádný déšť nebo písečná bouře? Jeeves odvrací pohled od okna k Leonořině lůžku. Navěky bude umírat. Její agónie nemůže skončit. To je akáša, tajuplná látka, která nás protkává a která nestrpí vyhasnutí. Jak dlouho a těžce umírá člověk! Ještě jsou Leonořiny rty rudé jak poupata a vlhce pootevřené jako rty děvčátka. Ale lékař jí už přiložil malé vlhké chomáčky vaty na oči, aby nevyschly. Potom lékař odešel a Clayton Jeeves zůstane sám se smrtí, po jejímž posledním rozhodnutí teď touží se strašlivou upřímností. Ale smrt si dává na čas. Chlípně vychutnává mládí své oběti. Vydechnutí a ještě vydechnutí, chroptivé z nejhlubších hlubin, a potom rychlý sled lehkých výdechů, jako by se všechno obracelo opět k dobrému. Tajemství, jež člověk jinak skoro nikdy u druhého nepostřehne, těžký tep srdce je slyšitelný v této chvíli, čím dál vzácnější, čím dál hlasitější, jako zadržávající chod hodin a úder srdce znovu v mlžné dálce. A potom se přiblíží okamžik, jenž nezná přechodu a je skutečnější než všechny ostatní okamžiky. Zkušená ruka neviditelného obra rychle přejede po Leonořině stále ještě živé tváři a setře s ní barvu a smete její rysy...

„Jeruzalém!“ zvolal Burton hlasem tak vysokým a silným, že jej uslyšel i Jeeves. Silnice zahýbala do údolí Jozafat. Vedla vysoko nad roklí, v níž se potok Kidrón zařezává mezi posvátné město a horu Olivetskou. Dole v údolí rozprostíraly zeleninové záhony svou bujnou, rozmanitou zeleň, neboť město leželo vysoko a jaro tu vládlo ještě nepokořené. Husté vrbové křoví překrývalo řečiště, takže potok nebylo vidět. Pouze bílé krychle domů ve vesnici Siloé zdravily letným problesknutím. Ale silnice ponechala tento veselý obrázek stranou vlevo a šroubovitě se vinula výš mezi vážné cypřiše a divoce pokroucené olivovníky, které dávají hoře její jméno. Do dálky se táhl židovský hřbitov se svým nesčíslným množstvím kamenných desek, které se na sebe tísnily jako obrovský břidlicový lom věrnosti. Přitisknutí k Jozafatu, k Údolí posledního procitnutí, leželi tu zbožní mrtví z minulých staletí a tisíciletí. Ze všech zemí světa přišli sem přes moře, aby s rozvahou zvolili své místo odpočinku tváří v tvář

Jeruzalému. Ze všech mrtvých na celém světě budou mít nejkratší cestu při zmrtvýchvstání, právě jen tolik kroků, kolik je jich zapotřebí na cestu dolů do údolí. Potom se vynořil Absolónův zvláštní pomník, převržený pohár, kterému urazili dno. Když Ježíš pohlížel dolů na tento pomník, nebyl už tenkrát méně rozpadlý než dnes. A určitě se díval tam seshora, z cypřišového háje getsemanského, z místa svého pokušení...

Nejneodolatelnější moc však přicházela tam z té druhé strany, kde na protější skále přes údolí jako by v této chvíli splýval v jedno nebeský i pozemský Jeruzalém. Z hor vystoupily mraky a ležely nad západní částí města jako břevno, prorocky zadržující světlo. Slunce, jež mělo ještě daleko k západu, vysálo ze všech nebeských rukou všechno zlato a navršilo je na chrámový okrsek. Věže, kupole, minarety ustupovaly do pozadí, změnily se v jakési nesobecké mihotání, jen aby mohl v celé skutečnosti vystoupit ten široký střed posvátného okrsku, jenž jasně vynikal jako samostatné město nad tím zbývajícím, slabším. Omarova mešita, jejíž mnohoúhelník se klene nad obětní skálou Mórija, plála požárem. Řetězová mešita na jižním konci okrsku ležela pod poklopeným zvonek fialových odpoledních stínů. Čirý vzduch působil jako lupa. Bylo možno rozeznat každou podrobnost. Štíhlé sloupy a lomené oblouky před velkou mešitou rostly do výše s nepochopitelnou plastičností. Z hnědé a šedé skály vyrůstaly oslnivé zdi, rámuující ten zlatem nasáklý obraz.

Major Shepston zatukal na sklo a poručil zastavit. Mlčky pozorovali všichni to věčné město v jeho slávě. Jebús, Urušalím, Jeruzalém, Sión, ať se nazývalo jakkoli, bylo to město bez začátku a konce, starší než nejstarší vzpomínka, byvší, jsoucí a budoucí jako Bůh, jenž je seskupil kolem skály Mórija, na které se Abrahám chystal přinést svou přetěžkou oběť víry. Nejstarší král, jehož jméno se nám zachovalo, se jmenoval Malkisedek, spravedlivý král, a liturgie uchovává jeho památku až po naše dny jako předzvěst Mesiáše. Chrámy v Thébách a v Karnaku byly mohutné rekonstrukce rozvalin. Avšak rekonstruovat se dá jenom to, co je mrtvé. Řím a Athény byla moderní města s muzeálními poli sutin ve svém středu. Ale Jeruzalém, to město vysoko postavené, které tam plálo v slunci, nemělo žádné ruiny. Nesvléklo svá staletí a nenechalo je ležet jako kamennou kůži. Dcera siónská stála neustále v světle a neustále ležela v prachu. Oheň

Nebúkadnesarův, špičák Titův, pluk Hadriánův přešel se skřípotem po tom městě. Ale jeho opravdová existence nebyla závislá na jeho skutečném stavu. Kdo počítal jeho čas, počítal spolu i čas Boží, který je bez času. Jeho stáří bylo přítomnost a jeho přítomnost stáří v tom triumfálním splývání toho ohnivého obrazu tam naproti, který naplňoval uchvácené duše přihlížejících Angličanů dechem ázraku, ba dokonce je drtil.

Ale když se vůz znovu rozjel, viděl Jeeves, že ho tento čtvrtek nikdo neochrání před blížícím se záchvatem, a se stejnou určitostí věděl i to, že mu ještě nikdy nehrozil záchvat těžší. Možná, že se už nikdy neprobudí z té absence. Kéž by! Avšak přes všechny ten strach a stud byl v Claytonu Jeevesovi zvláštní pocit jakési otázky, který znal právě tak málo jako odpověď, po které toužil. A toto křečovitě přání, aby se mu dostalo bezejmenného objasnění, mu dodávalo odvahu jít tomu nebezpečí vstříc.

3] NA NÁDVOŘÍ CHRÁMU

„Příští týden odtud zmizím, Claytone, slyšíte... Mám odjet do střední Evropy, moc dobrý příkaz... Potom budete naprosto sám a nikdo se o vás nebude starat... Jenom si nenamlouvejte, že si já namlouvám, že mě budete postrádat... Jak vy to děláte jednomu těžké... Já vás tady dám dohromady se skutečně neobyčejnými lidmi... Ti lidé se k vám chovají bezvadně a kamarádsky... Ale vy si tu sedíte jako hluchoněmý, nafoukaně odmítavý, jako pyšná bledá tvář u mučednického kůlu, jako pomník netrpělivosti a špatného vychování... Chápu váš stav, Claytone, věřte mi... Ale takhle to přece dál nejde, to je úplně nenormální... Hergot, kdyby člověk jenom věděl, co s vámi opravdu je...“

„Vůbec nic se mnou není,“ usmál se Jeeves se strnulou vlídností a vykročil.

Přišli kolem siónské citadely a vstoupili do jedné z uliček bazaru ve starém městě, překlenuté ponurým zdívm a ztrouchnivělým trámovím, jejíž nesčíslně hrbolaté stupně se svažují jihovýchodním směrem k základovému zdivu chrámového okrsku. Dvojitý lidský proud, jeden valící se dolů, druhý nahoru, se s podivuhodnou poddajností

prodíral touto úzkou tepnou. Ačkoli i zde jako ve všech orientálních bazarech nabízeli kupci před svými krámkami, podobnými černým jeskyním, své zboží, ochraptělí kuchaři nastavovali lidem pánve se škvářícím se páchnoucím olejem, pouliční prodavači balancovali své koše na tyčích a s vášnivou překotností se drali kupředu, ačkoliv i tu hnali lidé osly, kozy, ovce proudícím davem, – přece jen v jeruzalémském bazaru panovala jakási obezřelá vážnost a slavnostní klid. Pohledy lidí byly upřeny se vznešenou netečností kupředu. Takt jejich kolébavých kroků se nenechal přerušit žádným lákáním. Dorothy a Jeeves byli přitisknuti těsně k sobě.

„Není to pro mne zrovna velká čest, že ke mně nemáte ani trochu důvěry,“ řekla Dorothy.

„Byla jste ke mně tak strašně dobrá,“ stísněně odpověděl, „vůbec nevím, jak bych vám mohl poděkovat...“

Vděčnost za těmito prázdnými slovy, která zanechávala mdlou pachutí, byla pravá, byla to vděčnost těžce nemocného za vlídné podání ruky. Ale najednou se Jeeves domníval, že vidí Dorothyiny oči poprvé. Sejmula klobouček. Šedivý pramen v jejích ebenově černých vlasech ho dojal. Žena, která se probíjela životem bez jakékoli pomoci, plná života, chytrá, odvážná a neméně osamocená než on. Zplna dýšící člověk kráčet vedle něho. Skrze její tenké fulárové šaty cítil při každém doteku její kamarádké tělo. Tu mu hlavou bleskla myšlenka: Nebyla by to záchrana? Sám sebe vytrhnout novým začátkem! Utéci se k ženě! Nežli však se vši zaníceností své bytosti zavrhl tuto myšlenku, zdálo se, že přeskočila na Dorothy. Odmítavě se od Jeevese odtáhla:

„Upozorňuji vás, Claytone, že nemám ani ten nejmenší úmysl míchat se do vašeho života... Jestli postrádám vaši upřímnost, pak jenom proto, že... že o vás mám nějaké mínění jako o umělci...“

Zastavil je hlouček lidí, který se valil proti nim. Uprostřed toho houfu kráčela první z oněch tří postav, které na Jeevese zapůsobily silným dojmem při jeho cestě k chrámovému okrsku. Byl to jakýsi statný muž v blankytně modrém, překrásně řaseném burnusu, který za sebou táhl celý zástup žebráků a uličníků. Nějaký efendi, pravděpodobně jeden z těch velkých statkářů v této zemi. Pravou rukou si tiskl na prsa obrovský hedvábný deštník. V levé ruce si pohazoval zvonivou hrstkou piastřů. Tu a tam hodil jednu nebo více těchto

mincí té holotě za sebou, která se okamžitě začala o kořist rvát. Ale on nevěnoval té lůze ani pohled, nýbrž kráčel dlouhým krokem dál ve svém modrém řasnatém oděvu. Přitom byla jeho krásná vladařská tvář, lemovaná hustým vousem, projasněná nepotlačitelnou veselostí. Dorothy se za ním s obdivem otočila:

„Legendární král... Šalomoun nebo Hárún al-Rašíd... Nemám pravdu?“

I Jeeves se za tím blankytně modrým králem dlouze díval, jako by si chtěl tu nádhernou postavu vtisknout hluboko do paměti. Dorothyin hlas zazněl novou vřelostí:

„Já vím, co s vámi je, Jeevesi... Musíte zase pracovat, to je všechno... Po tom všem, co se stalo, uděláte něco velkého...“

„Ano, co nevidět budu přinucen pracovat, Dorothy, to znamená psát nějaké články, které snad budu moci s vaší dobrotivou pomocí užítkovat...“

„Nač tahle sebeironie... Vždyť víte dobře, co mám na mysli...“

„S tím, co máte na mysli, je konec... Leonora si to vzala s sebou... Ale to, co ve mně zanechala, to... to dělá každé další slovo zbytečným...“

„Smím být poněkud netaktní, Claytone?... Ve vašem pokoji jsem viděla celé stohy biblí, komentářů k biblí a náboženských děl... Takové knihy si člověk přece nepůjčuje a nečte je pro zábavu... Doufám, že jste našel látku, která vám vyhovuje... Protože k těm, co mikroskopicky rozpitvávají všední den a objevují nové cesty v našem nudném duševním životě, jste přece nikdy nepatřil...“

„Omyl! Nehledám žádné látky,“ ostře odmítl Jeeves. „Tak přibližně vím, jakou cenu jsem kdysi měl... Jsem značně hrdý na to, že jsem žádnou ze svých věcí nenapsal bez... bez... odporný výraz... bez inspirace...“

Dorothy jako by se to slovo dotklo:

„Mým řemeslem je podávat zprávu o tom, co vidím a slyším... Proto si nedovedu dost dobře představit, co to je: inspirace...“

„Absence s akášou,“ vyrazil ze sebe s úsměškem.

Stáli teď před jakousi nízkou místností, jež černě zela z polorozpadlého domu. Krátkozraký Jeeves nemohl nejprve nic v temnotě postřehnout. Vzadu v místnosti řevavělo polovyhaslé ohniště. Poznenáhlu se objevoval jakýsi otáčivý mlýn s ojnicí, zapuštěný uprostřed té

jeskyně. Nějaký po pás nahý obr obsluhoval ten mlýn, totiž s rukama opřenýma do ojnice rytmicky opisoval kruh za kruhem, stále znovu a znovu. Zůstalo utajeno, co mlel ten mlýn. Jasně bylo pouze to, že ten obr musel tisíckrát za den přeměřit svůj kruh jako nějaké tažné zvíře. Jestliže už i ten obraz byl děsivý až až, vzrostla ještě ta hrůza, když obr náhle pozvedl svou ohromnou hlavu, kterou držel svěšenou jako býk, a objevilo se, že je slepý: jeho vypálené oční jamky vytřeštěně zíraly do prázdna z obličeje zalitého potem. Zdálo se, že někteří z kolemjdoucích ho znají, volali na něho arabská slova, která zněla jako bezcitný výsměch. Ale ten slepý otrok se nestaral o nic a opřen o voj bez zastavení kroužil kruh za kruhem. Jenom jednou vycenil zuby do ulice, aniž se zastavil v práci.

I když už byla tato chmurná scéna daleko za nimi, nemohli se Dorothy a Clayton stále ještě od ní osvobodit. Nejdříve legendární král a potom legendární otrok. Pohled na toho slepého dělníka vyvolal v Dorothy sklíčenost. Podívala se na Jeevese skoro zkroušeně:

„Poslyšte... Nechtěla jsem prve říct nic neuctivého o inspiraci...“

„Když to člověk jednou zažil,“ doznával Jeeves s nezvyklou otevřeností, „zdá se mu, že pro nic jiného nestojí víc za to žít než pro tento okamžik... Co to znamená pracovat?... Ubožák slepec točí ojí stále kolem stejného středu, beznadějně... Ale v onom okamžiku, ať jej nazveme jakkoli, je obsaženo všechno najednou, ať jsou to třeba stovky postav, událostí, myšlenek, – všechno to jakoby bleskem vytane... Žádná fantazie, žádná kombinace, žádný důvtip a píle, žádná práce toho nemůže dosáhnout... A právě proto, že tento okamžik se mi už nikdy nenaskytne, nebudu už nikdy pracovat...“

„Ten okamžik se vám opět naskytne,“ řekla Dorothy s určitostí, jako by to poznala nějakým náhlým vnuknutím.

Došli k Zdi nářků, k oné z nesmírných kvádrů nakupené svatyni, jež jediná zůstala národu izraelskému z jeho chrámu. Protože byl obyčejný pracovní den a ne sabat, stálo jenom málo zbožných věřících u té mohutné zdi, která tvoří základ okrsku chrámového. Tito věřící vášnivě tiskli tváře ke kameni, jako by jej chtěli omývat svými slzami. Zároveň to v těch ubohých, v kaftanech oděných postavách pocukávalo a tančilo silou modlitby. Znovu a znovu se vracel Jeevesův pohled k jakési staré, poněkud přihřblé ženě, která se už dlouhou dobu kolébala opřena o hůl jako opilá. To bylo třetí z oněch

setkání, která na Jeevese působila v té skličující souvislosti s jeho stavem takovým dojmem. Ta žena vypadala ve svém fantastickém, i když naprosto evropském oděvu jako nějaká cikánská věštkyně. Na krátce ostříhaných, mastných černých vlasech jí seděla čapka z nepravé leopardí kůže s vetknutým pérem. Při každém vrávoravém kroku se jí pohupovaly náušnice ze zeleného skla, veliké jako lískové ořechy. I okolo krku měla ta žena celou sbírku náhrdelníků z pestrých skleněných kuliček, které zcela slyšitelně chřestily. Přitom si neustále cosi mumlala. Občas vyrazila nějaký hlasitější výkřik. Jeeves si nemohl pomoci, vztahoval to mumlání a ty výkřiky na sebe, jako by mu ta stařena cosi oznamovala a dávala mu pokyny, které jeho průvodkyně nemá upozorovat. Při úpatí velkého schodiště, které vede vzhůru k chrámovému okrsku, se tato stařena otočila a Jeevese stihl pohled plný spikleneckého zasvěcení, který jím projel až do morku kostí. Tvář té stařeny nebyla vůbec tak stará. Jako by jí bylo sotva padesát let, a přece jako by byla tisíciletá. Z toho opotřebovaného obličejů upřeně zíraly neklidné oči, jejichž bolestný výsměch a tékává zchytralost o něm věděly všechno. Ano, tahle stará zcestovalá dcera Izraele věděla o něm všechno. Věděla, že se kolem něho stále neúprosňěji zhušťuje „aura“ a že se on v několika minutách nezadržitelně zhroutí, zachvácen tou hrůzou...

Clayton Jeeves vyběhl velkými skoky po tom vysokém schodišti, takže nahoře mu ke všemu ostatnímu došel dech i srdce. Dorothy si nedovedla ten náhlý úprk vysvětlit. Ale dříve než prošli kolem mohamedánské stráže, která jim odebrala jejich povolení ke vstupu, a vstoupili na to posvátné místo, dotkl se Jeeves její paže:

„Musím se vám k něčemu přiznat, Dorothy... Chtěl bych vás o něco poprosit...“

Tato slova zněla tak bez dechu a křečovitě, že se na něho neklidně zadívala.

„Nezlobte se, Dorothy... Ale snad by teď bylo líp... Pro vás líp... kdybychom spolu ne... kdybychom se teď rozloučili...“

„Co to má proboha znamenat?... Vždyť jsme si to přece domluvili právě proto, že jste trval na tom, že mi budete při prohlídce dělat průvodce...“

„Nechci vás přivádět do nesnází... do nepříjemné situace... Kdyby se něco stalo...“

„Nepříjemná situace?... Kdyby se něco stalo?...“

„Kdyby se mně něco stalo... Myslím něco přihodilo... Musíte mi slíbit, Dorothy, že potom ihned odejdete, že se o mne nebudete starat... Nic na tom není... Buďte tak hodná a slibte mi to, Dorothy...“

Přiblížila svůj obličej k jeho. Jak to jen bylo možné, že už dávno nezpozorovala tu znepokojivou změnu, která se s ním udála? Jeho bledé rysy byly každým okamžikem přepadlejší, těžce dýchal, na čele mu stály kapky potu.

„Pojďte ihned domů!“ rozhodla Dorothy. Ale z Jeevese vyrazilo s netajeným vzplanutím:

„Ne, Dorothy... Já zůstanu...“

„Snad je tu nablízku nějaká kavárna... Musíte se něčeho napít...“

„To tělesné je vedlejší, Dorothy... Není to nic tělesného...“

Domnívala se, že pochopila. Zmocnila se ho opět vzpomínka na Leonořinu smrt. Vzala jeho ledovou ruku do své:

„Nic se nestane, Claytone... Jsem u vás a dám pozor... Tak, a teď pojďte... Jinak nejsem sice tak vědychtivá... Ale dnes bych chtěla vidět všechny podrobnosti...“

Jeeves se uklidnil a dodal si odvahy:

„Pojďme... Ale pamatujte na mou prosbu...“

Vystoupili za sloupořadí, které obklopuje ten památný čtverhran dnes stejně jako za časů Herodových. Clayton Jeeves zůstával stále o krok před Dorothy, jako by doufal, že si tím uchová dostatečný odstup, aby v posledním okamžiku mohl zmizet z jejího dohledu. Chrámový okrsek byl obrovský. Zdálo se, že v této chvíli převyšuje co do velikosti všechna jemu podobná místa, která obklopují slavné svatyně. Jeruzalém nesl na ramenou jeho tíhu podobou Atlantovi.

Slunce stálo nízko nad obzorem. Avšak čím hlouběji se klonilo, tím více purpuru a starého zlata mělo v záloze, aby zachvacovalo kupole, arkády, sloupy, stupně a cimbuří stále novými požáry. Dorothy a Jeeves teď byli jedinými cizinci. Zítra večer začne muslimský velikonoční svátek. Potom bude „Charam eš-Šaríf“ uzavřen pro všechny nevěřící. Dnes se tedy nabízela Dorothy Cowellové poslední možnost před jejím odjezdem, aby navštívila toto nejdůležitější pamětní místo v Jeruzalémě. Toto byl také důvod ujednání s Jeevesem. Vládl tu velký ruch. Z celého světa sem připutovali věřící, aby tu oslavili svátky, neboť Charam eš-Šaríf se svými mešitami platil po Mekce za nejposvátnější

místo islámu. Mnozí z těch zbožných muslimů se ve skupinách usadili na velké, oslnivě bílé kamenné desky dláždění. Vypadalo to tak, jako by zde chtěli po slunce západu zapálit ohně, vařit, jíst a spát jako v poušti. Snad to patřilo k staré tradici, strávit den a noc před slavností pesachovou v okrsku chrámovém. Ostatní skupiny stály pohromadě v živém hovoru, anebo vystupovaly pospolu po širokých stupních k Omarově mešitě.

Dorothy Cowellová se cítila nesvá, protože Jeevesovo vzezření se naprosto nezlepšilo. Jako by byl ještě o nějaký odstín zežloutl. To mocné vzrušení jeho nitra mohla pozorovat na tom, jak mu křečovitě vystoupily lícní kosti. Ať se v něm dělo cokoli, muselo to být něco delikátního. Jak zvláštní, že právě ona, Dorothy Cowellová, ta volná světooběžnice, která nebyla na nic jiného tak pyšná jako na svou volnost, se teď najednou octla v překérní situaci starostlivé ženy, která má ošetřovat nějakého pomateného muže. To množství obrazů a hovorů za tento den unavilo i tuto neúnavnou ženu. Nic jiného by si byla teď nepřála než šálek horkého čaje v hotelu Krále Davida. Ale věděla zcela jasně, že se nesmí odvážít vyzvat ho znovu k návratu. Dorothy se přistihla při překvapujícím zjištění, že ji ten pomatenec upoutává ohromnou silou. Jeho neznámé utrpení ji přitahovalo. Proto shledávala lstivá a nenápadná slova, aby přešla to hrozící nebezpečí.

„Nemám zvláštní zálibu v mešitách, Claytone... Myslím, že to jsou ty nejvšednější prostory na světě... Taky je pozdě... Celkový pohled postačí... Nic nám do toho není, co Mohamed... Ale ráda bych si něco poslechla o tom starém chrámu, kde kázal Kristus jako dvanáctiletý chlapec. Tyhle kameny tak unavují... A jak je všechno daleko... Prosím, seberte své vědomosti... Učenlivá začka poslouchá...“

Jeeves jí pokynul, aniž se na ni podíval. S křečovitě napjatým tělem kráčí přímo vpřed, takže mu Dorothy může stačit jen s námahou. Došli k stupňům, které nesou rozlehlou terasu, na níž se zvedá osmiúhelník Omarovy mešity. Zříceniny ozdobných sloupových arkád ční k purpurovému nebi. Rychle a pružně zdolá Jeeves schodiště. Nahoře se zastaví, rozhlédne se, přistoupí k jednomu sloupu a opře se o něj. Domnívá se, že našel dobrou oporu pro ten neodvratně hrozící okamžik. Odtud lze přehlédnout celé to místo. Dokonce i kus Olivetské hory je vidět. Dorothy přistoupí těsně k němu. I její tvář je teď napjatá a přepadlá. Jeeves učiní velký strnulý pohyb pravou paží, která mu

visí z ramene jako nějaké cizí těleso. Hlas, který teď promluví, zní příkře a rozkazovačně, skutečně jako hlas nějakého zlého učitele:

„Od severu k jihu běží osa toho nádvoří,“ říká a krátkým dechem vyráží ty rychlé slabiky. „Zde nahoře, od západu k východu se rozprostíral chrám Šalomounův a chrám Herodův, v němž kázal Kristus...“

„Vy jste mnohem přísnější průvodce než Burton,“ prohlašuje Dorothy s nezdařeným pokusem o zasmání. Ale Jeeves, zdá se, ji vůbec neslyší.

„Tam, kde nyní stojíme, byla kdysi hranice mezi vnějším nádvořím lidu a vnitřním nádvořím kněží s obětním oltářem... Zde stály sloupky ochozu...“

Clayton Jeeves přeruší větu hlasitým zasténáním, jako by byl spotřeboval všechny dech. Ze svého místa, opřen o sloup, dívá se upřeně dolů na stupně chrámové, kde se právě shromáždil veliký zástup bíle oděných věřících, a kolébavým, klidným krokem začíná stoupat k domu Božímu. Ještě dosáhne k jeho uchu úzkostná otázka, kterou pronesla Dorothy. Rudá záplava zapadajícího slunce vzplane novou silou. Ale Jeeves ví, že to teď nezadržitelně přichází. Co přichází? Je to už ten pocit závratí jako vždy, ten strach, že ztratí vlastní já? Cítí sám v sobě to šumění jako vznikající nebo unikající páry? Přichází to vzhůru s těmi bílými kněžskými postavami, které se pomalu zezdola blíží. A teď je to tu. Strhne si s očí brýle, protože ještě stačí pomyslet na to, že by se při pádu mohly rozbít. Ale co to je? Neztrácí vědomí. Absence ho nesráží k zemi. Pevně stojí na nohou. Jeho srdce bije klidně dál. Jenom před očima bez brýlí teď všechno plave a proměňuje se. S jakousi úzkostlivou potřebou přesné míry pozvedne zápěstí s náramkovými hodinkami těsně k slabým očím. A nežli čas zcela ustoupí, vtiskne se mu do vědomí. Vidí: je večer, pět hodin a sedm-
atřicet minut.

Muž, zastíňující si rukou oči, aby je uchránil před oslnivými paprsky zapadajícího slunce, vidí ne bez údivu široký kožený pásek na svém zápěstí. Do tohoto pásku je všito pouzdro a toto pouzdro obsahuje proužek pergamenu s několika písmeny. Mocné požehnání Boží. Zůstal chvíli pohroužen v ten pohled a musí se teprve znovu vzpamatoval. Stále ještě se mu vznáší před očima kožený pásek s požehnáním. Abí, jeho matka, žena Chilkijášova, mu jej připjala kolem zápěstí zrána tohoto dne, nežli vyjel z Anatót, aby se odebral do skutečného a jediného chrámu Páně. Ten náramek s požehnáním se dědil v matčině rodě odedávna. Tento den však je dnem pocty, je to den, kdy se Pán raduje v chrámu své mladosti. Jak byla matka vzrušená. Sama ho vzbudila. A její pýcha byla oprávněná. Z nejmladších synů všech kněžských rodů, které žijí po okolí v zemi, aniž vykonávají chrámovou službu, byl povolán jedině on, Jeremjáš. Jeho rod je ovšem jedním z nejstarších v zemi Judsko a Benjamín, sahá přece do posvátných dob až k Ebjátarovi psanci, k Ělí, knězi ze Šiló, k samotnému Mojžíšovi a Áronovi. Dnes byl vyvolen Jeremjáš, aby konal čestnou službu při večerní pesachové oběti, nebo aby přisluhoval při tabuli královské. Srdce mladíkovo hlasitě tlučte, neboť je naplňuje již předem veliká radost. Z celé duše miluje slavnosti Boží a jejich nádheru, když ohně planou, světla září, když harfy, pozouny a bubny jásají, když se lidé s jásotem navzájem dotýkají a ve jménu Pána se spojují.

Jeremjáš obrací pohled k jihu. Poslední vlnou červánků vzplanou úřední a obytné paláce královské rezidence, které jsou odděleny toliko pevnou zdí od čtverhranného příbytku Pána. Jak silná musí být duše

králova, aby mohla trvale snášet blízké sousedství Boží! Na cimbuří zdi je vidět hlídky tělesné stráže, jak pomalu přecházejí se svým dlouhým kopím sem tam. Ale mezi touto zdí a místem, kde stojí rozjímající Jeremjáš, se tísní nesmírné množství účastníků slavnostního večera. Že vůbec pojme Jeruzalém a sjednocená země Pána tolik lidí. Ani v Ašuru, ani v Babelu, ani v Egyptě by se nemohlo zúčastnit více národa slavnostní zlaté a stříbrné Nicoty. Tak myslí v mladistvé pýše Jeremjáš z Anatót, jenž ovšem nemá žádných vlastních zkušeností o velkém světě a jeho hlavních městech. Což však není všude od nepaměti známo, že baalové ve velkých městech světa mají sice moc vlévat do krve smrtelníků opojení a závrať, že však radost ducha, prostá vína a smyslnosti, jest darem jedině Boha Jákobova, jenž, navzdory všem jménům, která nosí, není žádným jménem nazýván? U nohou mladého venkovského kněžského syna pod stupni ochozu se strká a rve množství Božích hostí. Zaplňuje rozsáhlé vnější nádvoří, jež obklopuje zvýšené pódium vlastní svatyně. Začínajícím soumrakem probleskuje zář pochodní. Mnozí, poslušní přemíry svého srdce, zapálili pochodně, smolné louče, pestrobarevné svítilny, jimiž teď pohupují do taktu překrývajících se sborů, dříve ještě, než první hvězda na nebi dá znamení k slavnosti. Když sbory občas zmlknou, lze postřehnout v povšechném bzukotu a šumu tlumený mnohonásobný zvuk stoupající jakoby z hlubin země. Je to shluk bekotu ovcí, mekotu beránků, jež příslušníci zvláštních kněžských řádů po desetitisících přijímají v podzemních síních a stájích chrámového vrchu. Obětní dary městských i venkovských rodů musí být sečteny, zaznamenány, opatřeny známkami, aby stanovená žertva byla neposkvrněná, aby se žádnému obětujícímu nestala křivda a aby oběť sama přišla bez poskvrny na oltář. Také davy chudších a chudých přinesly dnes svoje dary do chrámu. Místo ročků bylo povoleno obětovat drůbež. Kdo si ani to nemůže dovolit, vypomůže si svazkem bohulibých plodin.

Jeremjáš ještě chvíli zamyšleně přihlíží hemžení u svých nohou. Potom však obrátí neklidně hlavu stranou. Což přišel do chrámu bez doprovodu? Ne, Báruk, syn Nerijášův, mladíček šestnáctiletý a krajan, strávil i dnešní den očekávání s ním, tak jako každý den. V Anatót nazývají chlapce Báruka „stínem Jeremjášovým“. Což se opět jeho stín od něho vzdálil, aby se horlivě učil ze svitků, které mu starší druh zapůjčil? Tu však zaslechne Jeremjáš za sebou chlapcův udýchaný

hlas. Báruk běžel tak rychle, až se mu uvolnil šátek s hlavy a poletuje mu kol šíje. Hlas mu přeskakuje: „Nechť se můj Mistr připraví... Už přicházejí, aby vyvolali jméno mého Mistra...“

Báruk ještě nestačil popadnout dech, když tři podle vzhledu vznešené postavy vystupují na kazatelnu, zvedají se nad stupni v Jeremjášově blízkosti. Jeden z mužů, královský úředník, je oblečen do blankytné modři dvora Davidova. Druzí dva jsou kněžský hlasatel a kněz-pozounista. Ten zaduje bez okolků do svého dlouhého nástroje ze směsi zlata a stříbra. Hlasatel však vyvolává zřetelně a dunivým hlasem do davu řadu jmen a po každém se na delší chvíli odmlčí. Poslední jméno zní:

„Jeremjáš z Anatót, syn Chilkijášův z rodu Ebjátara velekněze, z rodu Élí, kněze v Šíló...“

Ten, jenž byl takto vyvolán a jehož jméno se ctí doznívá v temnu dávnověku, zkrčí paže na prsou a kráčí klidným krokem ke kazatelně. Tam stane se skloněnou hlavou. Nezvedne hlavu, jak se vůči starým a vysoce postaveným osobnostem sluší, ani tehdy, když ho královský ceremoniář a oba kněží vezmou doprostřed mezi sebe a vedou ho oddělující sloupovou síní do vnitřního nádvoří chrámu. Za této krátké cesty vyslechne důstojné poučení dvorního úředníka:

„Takto se promlouvá k vznešenému králi: Jsem uznán za hodna popatřit v tvář svému králi...“

V rudě kmitající záři leží před Jeremjášovými očima mohutné vnitřní nádvoří. Poslední zbytek denního světla se mísí se třpytem lamp a světel na stolech prostřených k hostině Boží a s ohnivou skvrnou obětního oltáře, žhnoucí do daleka. Nevidí tento oltář poprvé. A přece i dnes se znovu zalekne jeho neočekávané velikosti. Jak nepatrně se vyjímají vedle oltáře zápalných obětí bílé odění kněží, kteří jej ustavičně obcházejí v dvojitém a trojitěm řetězu. Zásluhou uměleckého zpracování splývá v jednolitý celek s posvátnou vápenitou skálou vyrůstající z hlubiny Mórija a tvořící jeho základy. Žádné stupně nevedou do výše k oltáři, nýbrž široký chodník. To má dobrý důvod. Na stupních by bylo vidět nahé nohy kněží. Pán však chce, aby tělo kněze bylo zcela zakryto. Znovu a znovu se odděluje z obcházejícího průvodu nová skupina, která kráčí dlouhými kroky po chodníku vzhůru k oltáři. Je to zpravidla obětující bělovousý kněz vysoké hodnosti, který je podpírán dvěma pomocníky, neboť nese na veliké zlaté

míse obětinu nemalé váhy. Oběť sama musí být vykonána s největší jistotou a chvatem, neboť nahoře na konci cesty se nakloní obětující nad rudě žhnoucí moře plamenů, široké mnoho čtverečních loktů, pokryté jen kamenným roštem, které hrozí pohltit jej sama jako oběť. Je mu vyměřen jen okamžik na to, aby připravenou zlatou lopatou položil obětní dar na správné místo a pronesl příslušné požehnání. Žár je tak veliký, že čtyři bronzové rohy, v které vybíhají hrany oltáře, jsou po velkých slavnostech roztaveny v hroudy kovu a musí být obnoveny. Po každé oběti, které následují nepřetržitě jedna za druhou, odebere se skupina tří kněží k bronzovému moři, aby se tam občerstvili a osvěžili. Bronzové moře, stojící západně od oltáře, je téměř tak široké a vysoké jako oltář. Jako obrovitá tepaná mísa, na šířku dlaně tlustá a přece s jemným liliovitým, kalichovitým okrajem, spočívá těžce na hřbetech čtyřikrát tři býků v nadživotní velikosti, kteří smutně obracejí své tupé tlamy do čtyř světových stran. Je to dílo Chírama, vynikajícího umělce, dílo, na něž je Jeremjáš pyšný jako každý mladý člověk, kterému se dostalo náležitého poučení o starožitnostech. Avšak to, že ze suché skalní půdy posvátné hory vyráží právě pod bronzovým mořem pramen, jenž je tlačěn pomocí důmyslného zařízení do mísy, není dílem žádného umělce, nýbrž dílem samého Pána. Tím je podle Božího nařízení po ruce „živá voda“, ne mrtvá tekutina ze studní, která musí být teprve očištěna od pulců a pija-vic, nýbrž ledová zázračná voda, čirá, pulzující krev země, jež znovu a znovu oživuje vysílené duše kněží.

Naproti oltáři v náležité vzdálenosti prostřeli královskou tabuli, je to dlouhý stůl pro prince a dvůr a vyvýšený stolek, u kterého zasednou král a královna. Všechny stoly jsou pokryty blankytně modrým plátnem. Jsou na nich mísy, talíře, poháry, konvice, svícny, všechno bez výjimky z ryzího zlata. Toto drahocenné nádobí zapůjčili královské tabuli z chrámového pokladu jedině pro slavnost pesach. Pánem domu a hostitelem při této slavnosti je Bůh. Jak by mohl on, jenž se nad všechno pomyšlení štítí všeho nečistého, strpět ve svém domě nádobu pocházející z lidských příbytků!? Pročež musí chrám pečovat též o nádoby na pití a jídlo pro ostatní hosty Boží, jejichž počet ovšem tentokráte nepřekročí tisíc. Není to už jako před lety, kdy král Jóšijáš slavil první radostnou večerní hostinu Pána. Tenkrát shromáždil kolem sebe přinejmenším třikrát deset tisíc hostů ze všech rodů

v zemi. Jestliže dnes je vnitřní kněžské nádvoří zaplněno stoly a lavičkami, jež obklopují královskou tabuli, seděl a zpíval a jedl a pil tenkrát celý národ Pánu ke cti ve vnitřním a vnějším nádvoří, takže král musil propůjčit pro přespočet hostů ještě jeden dvůr ve svém paláci. Podnět k této největší slavnosti byl více než důstojný, neboť Pán se dal nalézt bez všelikého horlivého hledání. Tam v předsíni svatyně, kde Jeremjáš tuší v probleskující záři ohně oba tajuplné bronzové sloupy, Bóaz a Jakín s jejich hlavicemi v podobě granátového jablka, tam se Pán znovu zjevil tomuto pokolení. To se však událo takto. Jelikož se mysl kněží jenom stěží rozhoduje podniknout nutné opravy chrámu, dal sám Jósijáš rozkaz odstranit co nejdříve škody vzniklé v posvátných budovách během staletí. Proti vůli a divokému spěchu královi nebylo žádného rozvážného okolkování zastánců starobylosti. Ten, jenž přijímal podstatu Pána s hořkou vážností, očistil kdysi s touž divokou rychlostí zemi od sloupů Ašer, nebeské královny, výšiny vysmýčil od služby Baalovi, údolí od místa tófet, ohniska hrůzy, a všude rozmetal i vedlejší oltáře Pána. Věčný, jehož neobsáhnou nebesa, nepřebývá v žádném pozemském domě. Usadí-li se však k letnímu pobytu, může být jeho příbytkem jen jediný dům, neboť on sám je jediný. Tento jediný dům však září zde nahoře na vrchu Mórija. Dík Jediného na sebe nenechal čekat. Během stavebních prací byl odkryt v předsíni pod ztrouchnivělými cedrovými deskami tajný výklenek, kde mezi všelijakou práchnivinou našli dobře uschovaný a zachovalý svitek Písma. Obsahoval nové zjevení, nebo lépe staré zjevení, neboť nic menšího tam nestálo psáno než nejvlastnější Slovo Boží k Mojžíšovi. Byla to Kniha učení, o níž se dávno věřilo, že je ztracena, velká Sbírka zákonů, která se zachovala jenom ve zfalšovaném a neúplném ústním podání. Velekněz Chilkijáš z pokolení Sádok, jenž i dnes spravuje svůj úřad jako prastarý kmet, byl tím vyvoleným nálezcem. Když k němu přistoupil Šáfan, znalec Písma v zemi Judsko, kterého velekněz okamžitě obeslal k sobě, tu se chvěl svitek ve strnulých ruku starého muže. Během tří dnů rozluštil, rozpoznal, rozhodl učený Šáfan, syn Azaljášův, pravdu: Bůh opět daroval tomuto pokolení ztracené Učení.

Celý svět ví, že se vášnivý Jósijáš vrhl v paláci při prvním přečtení svitků k zemi a roztrhl své roucho, tak strašlivě jej přemohlo poznání hříchů, pochybení, přestupků, kterých se dopustil on, jeho otcové a praotcové spolu s celým národem. Ale potom, když se zmírnila

lítost, potom jásal a tančil král po komnatě – neboť rychle se mění city synů Davidových –, bylo přece zapotřebí nové úmluvy a on byl vyvolen, aby potvrdil tuto novou úmluvu s Bohem na sloupu přísahy v chrámě. První nařízení Jósijášovo se týkalo dodržování slavnosti pesach, společné hostiny lásky s Pánem, která se koná dnes znovu už po desáté v celé čistotě. Jeremjáš to plně schvaluje ve svém rozradostněném srdci. Je snad nějaký větší čin Boží než osvobození z Misrajimu, země otroctví? A je snad krásnější slavnostní večer než čtrnáctého dne jarního měsíce nísánu, kdy dozrávají první plodiny a vlídná nebesa objímají zemi s milostivou shovívavostí?

Po světě žijí tak mnozí pochybovači, Jeremjáš to ví. Mžourají a pomrkávají očima, přijde-li řeč na znovu nalezené Učení. Neskryl se snad Šáfan, znalec Písma, za Mojžíše, aby nahradil liknavý způsob života nové doby obtížnějším a trpčím? Nic nerozzlobí muže z Anatót více než taková drzá přemoudřelost. Za dlouhých nocí si vstípil do paměti knihu, jejíž opisy putují z ruky do ruky. Ne že by toužil po tvrdosti a těžkostech života, svým způsobem se jim vyhýbá, kde jenom může, ale ví, že Slovo Boží je Slovo Boží a že se žádnému člověku nepodaří napodobit toto Slovo. Až příliš dobře je mu známo, že Pán má hlas, skutečný znějící hlas, v nějž podle libosti odívá své Slovo. Je dokonce na sto možností, jak se před tímto hlasem skrýt, nedbat jej, přehlušit jej, a Jeremjáš zná tyto možnosti příliš dobře...

Upřeně zírá mimo oltář do slabě osvětlené předsíně chrámové, zatímco se chce v duchu přiblížit tomuto nejnebezpečnějšímu poznání svého života. Tu je vyrušen ze svých úvah a musí s ostatními jinochy, kteří jsou dnes povoláni k nejrůznějším čestným službám, zaujmout postavení v řadě před pódiem s královskou tabulí. Postavil se vedle pěkně oblečeného mladého muže, jenž je snad o několik let starší, ale jistě o hlavu vyšší než on. Je to krásná hlava s pečlivě nakadeřenými vlasy i vousy. Na Jeremjáše působí okamžitě přitažlivě. Mladík pozoruje, že si ho soused prohlíží; obrátí k němu tvář s přivřenými očima, která prozrazuje nerozpačité zalíbení v sobě samém:

„Stojím vedle Jeremjáše, syna Chilkijášova z Anatót... Tak mi řekli...”

Jeremjáš, jenž se cítí navzdory své čestné službě (ta platí přece více rodu než jemu samotnému) jako bezvýznamný mezi bezvýznamnými, se rozpačitě usměje, když ho neznámý osloví jménem.

„Já to jsem,“ řekne.

„A já jsem Chananjáš, syn Ašurův z města Gibeón... Pozoruji, že toto jméno nemá u tebe žádné váhy... Je pravda, můj otec není knězem a naši předkové nejsou vyvoláváni... Zato pocházejí od pradávna z mého otcovského města Gibeónu proroci... To se vyrovnává... Kéž jsi mi přátelsky nakloněn...“

Chananjáš doprovází tento poněkud neohrabaný žert souhlasným smíchem, jemuž se Jeremjáš nemůže vyhnout. Něco jako by popichovalo muže z Gibeónu, aby dával svému sousedu najevo otevřenost, o niž ho nežádal. Vypravuje dokonce, že jeho otec, nejbohatší muž v městě, nelitoval námahy na to, aby se jeho synovi dostalo cti tohoto večera. Tímto přiznáním se Chananjáš sám zlehčuje, ale zdá se, že tak nečiní bez úmyslu. Potom zase vysvětluje domýšlivě a zastřeně, že jeho mysl nesměruje ani ke kněžství, ani k službě královské, ale úplně jinam. O tom že však musí mlčet. Naproti tomu se Chananjáš vyptal velmi podrobně na povinnosti dnešního čestného úřadu. Jeremjáš a on mají prý být číšníci a podat každý králi půl poháru vína, když po něm král zatouží:

„Pohleď tam na ty dva hliněné džbány... Jednoho se ujmeš ty, druhého já... Kdo z nás nalije králi bílého a kdo tmavého vína?“

Zdá se, že v neustálém přinášení obětí nastalo přerušení. Řetěz kněží se stáhl zpět od oltáře. Uvolňují však jenom místo průvodu velekněze, jenž se přibližuje středem předsíně od východní strany. Chilki-jáš – má totéž jméno jako Jeremjášův otec – je už nanejdvůh vetchý muž pohybující se v těžkém rouchu velekněze jen pomalu a vrávoravě. Štít s dvanácti drahokamy kmenů Izraele mu chřestí na vpadlých prsou a vysoký klobouk nesoucí čtyři písmena jména Božího mu zapadl hluboko do stařecky úzkého čela. Už jenom jedinkrát v roce vyzvednou Chilki-jáše, toho proslaveného, aby jako velekněz vlastnoručně předložil královi pesachovou oběť. Nesou ji před ním ve velkém zlatém kotli. On sám pohupuje ozdobnou kadidelnicí v třesoucí se ruce, kterou mu kněží podpírají.

Jeremjáš visí krátkozrace přimhouřenýma očima na veledůstojné chůzi kmetově. Sotva pozoruje, že jeho soused Chananjáš do něho několikrát vzrušeně vrazí. Zraky tisíců se náhle obrátily k pódiu s královskou tabulí. Břeskné kovové signály přicházejí stále blíž. Teď se rozléhají nádvořím jako rány bičem. V tomto okamžiku jasně zazáří

první hvězda na obloze, ještě opojené světlem západu. Znenadání vystoupil po stupních na pódium ke královské tabuli Jóšijáš, syn Ammonův. Stále ještě, ačkoliv už vládne dlouhá léta městu a zemi, je jeho krok podoben bouři. Jeho dvůr, pozůstávající zčásti z velmi starých mužů, se už dávno vzdal toho, aby následoval rychlému králi těsně v patách. I teď dostihne lvím skokem trůnu, kam vystoupí jako na řečnickou kazatelnu. Blankytně modrý plášť vlaje kolem jeho vysoko čnějící postavy. Šátek kol hlavy svírá „malý korunní diadém“, neboť nosit v domě Božím korunu Davidovu by bylo trestuhodným proviněním proti pokore stvoření. Avšak více než diadém září králova svěží tvář orámovaná krátkým vousem. Září životní plností, tělesným blahem, pocitem moci a vědomím, že si po právu získal spokojenost Všemohoucího. Jinoši určení k čestné službě, dvorní úředníci, přidělení kněží a kdo tu ještě stojí kolem připraven k službám, vše se vrhlo k zemi. Všichni polohlasem mumlají příslušnou formuli. „Jsem uznán za hodna popatřit v tvář svému králi.“ Jenom Jeremjáš zapomněl při pohledu na krále, který se přihnul jako vichřice, na to, co se sluší, a zůstal vzpřímeně stát. Až Chananjáš z Gibeónu ho musí stáhnout za lem jeho šatu k zemi.

Ticho panuje na širokém nádvoří. Hosté Boží – jeden každý člen nejřednějších rodů v zemi – se zvedli u připravených stolů. Čekají na slovo královo. Jóšijáš však nepronese jenom jedno slovo, nýbrž dvě, a jsou to dvě opravdová hesla, jež zaznívají z jeho úst po nádvoří:

„Radost Boží!“

Zní to jako pánovitý bojový rozkaz těm, kdož oslavují, aby horlivě sebrali všechnu radost a veselí, které si uchovala duše ve strastech života, a přinesli je v tento večer jako oběť všech obětí. Neboť z radosti stvořil Pán na počátku nebe a zemi. Jeho dech, který vál nad vodami, světlo, k němuž pronesl „budiž“, a ono se stalo, to jsou stvořená znamení Boží radosti. Králův zářící obličej jako by říkal: radost je silou Boží. On nám ji dává, abychom mu ji vrátili o slavnosti pesach, slavnosti osvobození a vykoupení z otroctví. Jeremjáš má slzy v očích. Nádvořím však hřmí tisícíhlasé volání: „Radost Boží!“

Zároveň zaplňují předsíň svatyně mezi sloupy Bóaz a Jakín dítky Asafovy. Jsou to zpěváci a hudebníci, dvě stě osmdesát osm počtem, jak je pro všechny časy stanoveno Davidem králem a jeho mistry hudebníky Asafem a Hémanem a Jedítúnem. Rozdělení do tří sborů

po čtyřiaadvaceti odděleních zaujmou svá místa. Ve spodním sboru na stupních předsíně jsou hluboké, hrubé hlasy, vhodné pro válečné zpěvy a divoké velebení Boha. Prostřední sbor je složen z hudebníků s jejich harfami, žaltáři, loutnami gíggít bohatých forem, s flétnami, šalmajemi, poplašnými troubami a protáhlými pozouny, abychom nezapomněli na mohutné kotle, které při opojném stupňování chvalozpěvu hromově odměřují čas. Výkvět hlasů se však tísni ve „vyšším sboru“. Do tohoto sboru jsou zpěváci vybíráni už v raném dětství, jsou podrobováni nejobtížnějšímu školení a nejúzkostlivějším zkouškám a i potom bývají zařazeni jen ve velmi řídkých případech. Zde jsou jen skuteční mistři tónů a zpěvu, znající co nejpřesněji všechny ty stonásobné druhy, míry, způsoby, stupně, kroky, okrasy, začátky a závěry tohoto umění, jak je Asaf vymyslel, zachovávají je a jsou dokonce s to – dovolí-li to vnuknutí Pána a soud urozených – připojit k starodávnému, posvátnému pokladu písní píseň novou. Avšak teď je to píseň velmi stará, je to posvátná píseň zbásněná Davidem, jež potlačuje se vešší převahou sporádaných zvuků neusporádaný hluk hostů Božích.

Již během prvních strof pozdravného žalmu se shromáždil dvůr kolem krále a usadil se k tabuli. Vševedoucí Chananjáš zná všechna jména a prozrazuje je nevědoucímu Jeremjášovi. Tam, ten prastarý muž, zaujímající místo mezi oběma syny královskými, to je Šáfan osobně, velký znalec Písma a učitel národa. Je mu prokazována největší úcta. Ačkoliv nestojí v čele žádného kněžského nebo královského úřadu, přece předčí jeho místo co do hodnosti místo kancléřovo, místo nejvyššího vojevůdce tělesné stráže, a sám první „strážce prahu“, jenž řídí službu při chrámu, se musí spokojit s místem nepatrnějším. Zdá se však, že se Šáfan nemůže po právu radovat z úcty, jež je prokazována jeho dlouhému, slávou korunovanému životu. Jeho scvrklý obličejík se zarudlými bezřasými víčky je zachmuřeně zahloubán, jako by si znalec Písma dělal tajné výčitky, že tím rozpoznáním a rozluštěním znovu nalezeného Zákona zahájil nejistou budoucnost. Neboť je horší odpadnout od ustanovení, jehož je člověk znalý, než přestoupit je v nevědomosti. Šáfanův syn Achíkam, tajný písař králův, nezaujal místo u tabule. Oči tohoto vzrostlého, poněkud prkenného člověka putují pozorně sem a tam mezi oběma veličinami jeho života, mezi velkým otcem a velkým králem. Je na něm vidět, že je k sebeobětování připraven uvést v soulad tyto svévolné veličiny.

Jóšijáš se však nestará o svůj průvod. Přitáhl k sobě Chamútal, ženu, kterou učinil královnou. Není matkou jeho nejstaršího syna Eljakíma, jenž usazen pohodlně a pln výsměchu na sedadle, jež mu náleží, namáhá se dát najevo všem přítomným včetně otce svůj nejzřetelnější nesouhlas. Korunní princ má pro toto chování své důvody, a Chananjáš tyto důvody zná. Matce nejstaršího syna náleží hodnost královny a jenom ona má jako jediná žena přístup do vnitřního nádvoří. Jóšijáš však nedbá tohoto obyčeje. Miluje Chamútal a jedině s ní sdílí po mnoho let lože. Která druhá žena by mohla být královnou? Chamútal porodila choti dva syny. Ale zdá se, že sedmnáctiletý Jóachaz se stává bohužel jenom pomalu mužným a bystrým. Šáfan, jenž dozírá na princovo vyučování, si horce stěžuje, že v jasné, dobré duši Jóachazově sídlí temný rozum, zatímco jasný rozum Eljakímův je svázán s temnou duší. Duchovní podstatu princů odhaluje jejich počínání. Oba nepronесou ani slovo. Jóachaz se naklání s dětsky ztraceným úsměvem nad stůl. Jeho prsty si hrají a neklidně modelují nějaký neviditelný předmět. Eljakím sedí znuřeně a opírá se dozadu. Občas utrhne květ z věnce, který má podle cizího zvyku kol čela, oškube jej, promne lístky v rukou a potom vsává do sebe se zavřenými víčky vůni.

Avšak Jóšijáš a Chamútal mají oči jenom pro své nejmladší dítě, malého Matanjáše, od něhož se neodlučují na jedinou hodinu. To je důvod, proč smí pětiletý Matanjáš užívat slavnosti Boží místo dětského spánku. A on ji užívá, to je slyšet na jeho jásavém hlase, jehož pronikavému vrískotu neučiní přítrž žádná královská ani rodičovská domluva. Dítě si hraje a pere se na volném prostranství před pódiem se stejně starým druhem svých dětských her, kterému říkají Ebedmelek; je to mouřenínek, kterého osud zanesl z Etiopie do Jeruzaléma, podivuhodně půvabný tanečník. Každý krok malého Kúšijce se stává krokem tanečním. A když na něho právě nedoléhá divoký syn Davidův s nějakou hravou žádostí, tak se Ebedmelek točí a otáčí uprostřed nádvoří Pána. Pohroužen do zarytého tanečního uctívání nějakého černého božstva.

I když má sedmnáctiletého syna, je Chamútal krásnou ženou s mladými údy a mírnými, vláčnými pohyby. Z jejích velkých kravských očí vyzařuje rozumný duch svornosti a vyrovnanosti. Na královně je vidět, že si je vědoma krásy svého těla a že jejímu zachování věnuje

čas i rozumnou námahu. Nosí složitý účes Egyptěnek, čelo má úplně volné. Spodní šat má bílý, svrchní roucho vínově rudé, a ne podle dvorní barvy blankytně modré. Na počest Pána se ozdobila velkými šperky, podivuhodnými náušnicemi, náhrdelníky v několika řadách na sobě, náramky, kroužky, prsteny a zlatými hádky kolem kotníků na nohou. Nehty na rukou i nohou má natřeny zlatým lakem. Tak to má přece Jóšijáš rád, když vidí Chamútal bohatě ozdobenou. Jeho ryšavá ruka spočívá nedbale na její matově bílé ruce. Ona s úsměvem přikyvuje k tichým slovům, která jí svěruje. Přitom její oči znovu a znovu hledají dovádějícího Matanjáše a povzbuzují oba otroky, kteří na něho dohlíží, aby nepolevili ve své péči.

Velikonoční večere dávno začala. Mezi stoly hodovníků pobíhají v řadách sem tam levité a kněží nejnížší hodnosti a roznášejí misky a džbány. S nejúzkostlivější péčí a zachovávajíc příkázání připravilo kněžstvo velikou hostinu radosti přiměřeně jednotlivým úřadům, porazili zvířata, zbavili je krve, rozčtvrtili, oddělili jídlo pro lidi od podílu Pána a desátku jeho sluhů. Avšak nedosti na tom. V obsáhlem uspořádání věcí, spojujících nebeské výšiny se středem zemským, nesmělo nic zůstat zapomenuto a nepovšimnuto. I obětované prvotiny pole, zeleniny, plody, koření, chutné přísady do jídla musily být prohlédnuty a jejich přípustnost musela být přezkoušena. Což nestojí veškeré tvorstvo Pána ve znamení oddělování dobrého od zlého, čistého od nečistého, zakázaného od dovoleného? Tímto rozlišováním získává sem tam se potácející člověk oporu a směr. Mnohé úřady chrámové jsou dosazeny, aby se svatými skrupulemi bděly nad tímto rozlišováním, jež se týká celého vesmíru v těch největších i v nejmenších věcech. Divoce bují veškeré stvoření v požehnaném měsíci nísán. Avšak ne každá rostlina, ne každý plod je si roven před Pánem, tak jako nepochopitelným prvoúsudkem není před ním každý člověk roven. Routa, fenykl, koriandr, hořčice a co ještě z poživatin volně roste, rozlišuje se ve své sounáležitosti s Bohem ode všech pěstěných zelin. Žádná raná okurka, žádná tykev není rovna druhé ve své hodnotě obětní a hodnota každé jednotlivé olivy, byť byla sebenepatrnější, musí být předběžně prozkoumána. Neboť Adónaj Elohim je výlučným pánem všeho živoucího, je to Bůh mladistvé svěžesti svého vesmíru. Nejnepatrnější vada, nejmenší hniloba, nejnicotnější červ v mase plodu je mu poslem smrti. A ačkoliv on sám dosadil smrt jako

nejvyšší moc nad svůj svět, má ji za věc naprosto nečistou, znečišťující a zavrženíhodnou.

Na posluhujících kněžích, spěchajících od hosta k hostu, je vidět vzrušení chvíle a námaha příprav, které vykonali. Nebýt jejich počet veliký, jejich přidělení tak přesné, ztratil by mnohý z mladších a nešikovných hlavu.

Jeremjáš stojí vedle Chananjáše za zády královými. Může nechat své krátkozraké oči tékat po překotném shonu veliké hostiny radosti, neboť zatím nebylo jeho posluhy zapotřebí. On a jeho soused drží v levé ruce po zlatém poháru a v pravé ruce hliněný džbán, zbavený pečeti. Je to nápoj vylisovaný výlučně pro krále. Chananjášův džbán obsahuje zlatavě jasné víno, džbán Jeremjášův víno krvavě rudé.

Před králem leží hromada nekvašených ječných placek. Teď bere král nejhořejší chléb a láme jej na čtyři kusy. První podává Chamútal, druhý Šáfanovi, třetí veliteli své tělesné stráže, jenž se jmenuje Masejáš. Poslední kousek chleba poručí podat děcku Matanjášovi, jenž jej okamžitě strčí mezi zuby svému hnědému druhovi ve hře, roztančenému Ebedmelekovi. Sám Jóšijáš má ve zvyku jíst velmi chvatně. Ví, že prastaré ústní podání doporučuje rychlé požívání jídel tohoto večera? Neboť ve chvatu jedly dítky Izraele, nežli vytrhly pod zázračným vedením Pána, aby prošly Rákosovým mořem. Ne, králův spěch nepochází z takové vzpomínky. Všechno na něm je netrpělivost, snad touha po činnosti, snad skrytý neklid. Rychle se mění city synů Davidových. I Jóšijášova radost z Boha ustoupila náhlému chvatu. Už celou dobu poklepává klouby svých prstů na desku stolu. Potom zvolá dolů na Šáfana:

„Stalo se všechno, co přikazuje Učení?... Nechť není nic mezi Pánem a mnou... Nač se čeká... Ať se začne číst...“

Zdá se, že Achíkam, tajný písař, očekával tento rozkaz už dlouho, neboť okamžitě podává připravený svitek svému otci. Učitel národa jej rozvážně rozvine, aniž podlehně netrpělivosti králově, a začne číst tichým a uspávajícím hlasem:

„Pozoruj měsíc dozrávání klasů, abys obětoval pesach Pánu, Bohu svému, neboť v měsíci dozrávání klasů vyvedl tě Pán, Bůh tvůj, ze země Egyptské, v noci...“

„Ne, to...“ Král spěšně přeruší Šáfana. „To nepotřebuji... Chci však vědět, zda je uposlechnuto všeho a všechno dodrženo ve městě

podle pokynů Pána?... Jedí hořké byliny?... Byly veřeje a břevna dveří potřeny větévkou yzopu?...”

Aniž vyčká odpovědi, Jóšijáš se náhle obrátí a ukáže, ačkoliv už před ním stojí více pohárů, na číši v ruce Jeremjášově. Ten ji naplní do poloviny, jak mu bylo označeno, temně rudým vínem a podá ji králi. Jóšijáš pohlédne na chvíli z dálky do obličeje kněžskému synu z Anatót. Potom vypije podané víno. Hned nato je opět netrpělivý:

„Co je?... Ať čtou... Ne Šáfan... Šáfanův hlas je unavený... Ať čte jiný... Ustanovení o válce chci slyšet... Ať čte tento zde... Kdo je to?...”

Ceremoniář oznamuje Jeremjášovo jméno a původ. Ten stojí náhle vyzdvížen z celé družiny, stojí vedle starého znalce Písma a drží v rukou rukověti obou hůlek, na které je navinuta kniha znovu nalezeného Učení. Kdyby mu byli včera řekli, že bude musit pozvednout svůj hlas před tváří královou, nebyl by se bezpochyby zúčastnil té čestné služby. Jeremjáš je plachý a vyhýbá se lidem. Nerad se předvádí a nerad se nechá slyšet. Ale teď, když ho zastihuje králův příkaz tak nečekaně, teď ho nenaplnuje ani ta nejmenší ostýchavost, jako by to tak musilo být a jako by mělo smysl, že to tak je. Šáfanův vyzábělý ukazováček mu ukáže místo. Pozvedne svitek blíže k obličeji. S údivem slyší svůj hlas oznamující králi podle odměřeně postupujících řádků Slovo Boží. Pozoruje jakýsi cizí přídech nebo nerozhodnost ve svém hlase, jemuž on sám naslouchá s nachýlenou hlavou:

„Vytáhneš-li do války proti nepříteli a uvidíš-li koně a vozy a lid početnější než ty sám, nestrachuj se...”

„Nestrachuj se...” opakuje král pochvalně, jako by se radoval, že Slovo Boží tak žádoucně souhlasí s jeho vlastním srdcem. Jeremjáš pokračuje klidně ve čtení. Zdá se mu, že řádek za řádkem se stává cizí přídech v jeho hlase silnějším:

„Kdo nový dům vystavěl a ještě jej nezasvětil, ten ať jde a vrátí se zpět do domu svého, aby nezemřel v poli a jiný jej nezasvětil.

– A kdo vinici zasadil a jejího plodu ještě neokusil, ten ať se vrátí zpět do domu svého, aby nezemřel v poli a jiný muž neokusil plodu.

– A kdo se s ženou zasnoubil a domů ji neuvedl, ten ať se vrátí zpět do domu svého, aby nezemřel v poli a jiný muž se o ni neucházel.

– Potom však nechť takto mluví hejtmani k vojsku: kdo je bázlivý a liknavého srdce, ten ať jde a vrátí se zpět do domu svého, aby srdce bratří jeho se nestalo zbabělým a rovno srdci jeho... A potom teprve,

když hejtmani měli k vojsku tuto řeč, teprve potom nechť vůdcové přehlédnou zástupy, a postaví se v čelo.“

Král se daleko předklonil a zíraje napjatě na Jeremjáše, mumlá spolu věty Učení, které musí znamenat pro krále a vojevůdce skoro nesnesitelné břímě. Co přimělo jeho krásný obličej, že už nezáří, ale je zachmuřený jakoby nejtajnějšími úvahami? Proč si vyžádal čtení právě tohoto oddílu? Zdá se, že stále ještě není syt předpisů, znějících mírně národu, přísně vládci:

„Čti dále... ty z Anatót... Jak se jmenuješ?... To o obleženém městě chci slyšet... Nechť není nic mezi Pánem a mnou...“

Jeremjáš sklopí znovu oči ke svitku. Hluboké mlčení. Mnohý se podivuje neodbytné moci, kterou tak rychle získal hlas mladého muže:

„Přiblíží-li se k nějakému městu, aby je obléhali, nabídní mu nejprve mír...“

„A oblehneš-li je,“ zvolá král hlasitě a pln radosti nad svou dobrou pamětí, „a zaútočíš-li na ně, neznič stromů ovocných a nevlož na ně sekery... Tak je to...“

Jóšijáš krátce pokyne, že je čtení skončeno. Potom se obrátí se zadumaným zrakem na Jeremjáše:

„Dobře jsi četl... ty z Anatót... Silným a krásným se stává tvůj hlas, pronáší-li Slovo Boží... Chtěl bych jej opět slyšet...“

Tato veliká chvála králova vyvolá, jako obvykle, ochotnou souhlasnou pochvalu dvořanů a knížat u tabule. Sám Šáfan kývá spokojeně hlavou a Achikam, jeho prvorozený syn, se s úlevou usmívá, jako by se šťastně rozuzlila hrozící zápletky. Jenom jeden je žlutý zuřivosti a nemůže se udržet. Eljakím. Nejstarší syn králův odhodí od sebe s výrazem hnusu růžové poupě, které chtěl právě rozškubat. Jeho hubený obličej, na kterém vyčnívají z vyražejících vousů nadutá ústa, se zpitvořil. Dříve ještě, než král dal pokyn k volné zábavě, vyskočí a volá:

„Vznešený král nechť promine svému sluhovi toto slovo... Avšak já vůbec neshledávám krásným hlas muže z Anatót... A nikdy, nikdy bych už jej nechtěl slyšet...“

Celý kruh strne nad drzostí nejstaršího prince, který se odvážil postavit proti pochvalnému výroku královi svůj vlastní nesouhlas. Pro Šáfanův a Achikamův sluch je jasné, že se za tím opovážlivým výbuchem skrývá víc než obyčejný odpor. Má se člověk odvážit myslit si, že budoucí král chce zasáhnout právě přečtené Učení Boží

tím, že kárá předčítatele? Nikdo se nehýbe. Dokonce i obě děti tuší, že se přihodilo něco nejvýše nebezpečného. Matanjáš přeruší svou hru, Ebedmelek svůj tanec. Skryté pohledy vyhledávají bázlživě tvář Jóšijášovu, která se zbarvila do temna. Vidí, jak králova pěst svírá stále pevněji pohár, který mu Jeremjáš podal. V příštím okamžiku hrozí, že jím mrští po synovi nedbaje znesvěcení hostiny Boží. Tu se položí matně bílá, masitá ženská ruka na Jóšijášovu snědou pěst, jež se opět pomalu uvolňuje a pouští pohár. Kvůli čisté radosti slavnosti pesach, jejíž obnovení je jeho dílem, vyrvе se králi z prsou několik chraptivých slabik:

„Můj nejstarší může svobodně pronést své slovo...“

Naštěstí vpadnou dítky Asafovy v nový zpěv podporovaný mohutným duněním bubnů. Celá stolní společnost na nádvoří se připojí. Nikdo už nemůže slyšet svůj vlastní hlas. Ale Jeremjáš, jenž se stal náhle prostředníkem Učení Božího a příčinou královského sporu, tu stojí klidně, ztracen sám v sobě, neúčastně. Král ho pokynem zavolá k sobě. Zachytí zvláštní, utkvělý pohled Chananjášův, na který nezapomene. Jóšijáš si sejme zlatý náramek s paže a podá jej synu knězovu:

„Vezmi... ty z Anatót...“ řekne drsně a víc ani slovo.

Čestným úřadem u královské tabule nebyla Jeremjášova služba tohoto večera ještě skončena. Chvála králova, výbuch nenávisti nejstaršího prince dodaly mladému muži v očích velmožů jisté důležitosti. Tak se stalo, že patrně na Šáfanův osobní návrh se mu dostalo ještě jiné cti, „cti svědectví“. Protože však toto svědectví muselo být vykonáno dvěma muži ze země, padla volba druhého svědka na Jeremjášova souseda, Chananjáše, syna bohatého muže, jemuž se dostalo tohoto neočekávaného vyznamenání jeho proto, že stál v samé blízkosti Jeremjášově.

S oním svědectvím to bylo takto. Po velkých slavnostech, zvláště po pesachové hostině, jež se velmi protáhla, mohly být brány chrámu zavřeny teprve značně pozdě, většinou těsně před druhou noční hlídkou, když roje hvězd této roční doby už překročily střed nebe. Dříve však, než nastal hluboký klid a mlčenlivé strážné kněží se odebraly na svá stanoviště, musela být zahlazena každá stopa obětní hostiny. Nic lidského, ani ten nejnepatrnější nepořádek, ani ta nejmenší poskvrna nesměly zkazit pohotovost chrámu k přijetí Pána. Neboť